

Brüssel, 5. detsember 2022
(OR. en)

15648/22

VISA 200
COEST 883
COWEB 174
MIGR 400
FRONT 456
ASIM 105
COMIX 596

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	5. detsember 2022
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Eelmise dok nr:	11156/21
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 715 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE, VIISANÕUDEST VABASTAMISE PEATAMISE KORRA RAAMES ESITATAV VIIES ARUANNE

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 715 final.

Lisatud: COM(2022) 715 final

Brüssel, 5.12.2022
COM(2022) 715 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,
VIISANÕUDEST VABASTAMISE PEATAMISE KORRA RAAMES ESITATAV
VIIES ARUANNE**

{SWD(2022) 405 final}

Sisukord

Sissejuhatus	2
I. Albaania	3
II. Bosnia ja Hertsegoviina	8
III. Montenegro.....	13
IV. Põhja-Makedoonia	18
V. Serbia	22
VI. Gruusia.....	27
VII. Moldova Vabariik	33
VIII. Ukraina	38
Järeldused.....	44

Sissejuhatus

Viisanõude kaotamine on endiselt võimas vahend, mille abil lihtsustada inimestevahelisi kontakte ning toetada Lääne-Balkanil ja idapartnerlusriikides kohtu, julgeoleku ja põhivabaduste valdkonnas ellu viidavaid reforme.

Viisamääruse¹ artikli 8 lõike 4 kohaselt peab komisjon tagama asjakohase järelevalve selle üle, kas riigid, kelle kodanikud said viisanõude kaotamise üle peetud dialoogi eduka lõpuleviimise tulemusena viisavaba juurdepääsu ELi territooriumile, täidavad jätkuvalt viisanõudest vabastamise tingimusi. Sellega seoses on komisjon võtnud alates 2017. aastast viisanõudest vabastamise peatamise korra raames, mis hõlmab viisavabaduse saanud partnereid Lääne-Balkani piirkonnas (Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbia) ning viisavabaduse saanud idapartnerlusriike (Gruusia, Moldova ja Ukraina), vastu neli aruannet².

Viisavabaduse saanud Lääne-Balkani partnerite ja Moldova puhul, kelle kodanikud ei ole vajanud reisimiseks viisat (on olnud viisanõudest vabastatud) üle seitsme aasta, vaadeldakse käesolevas aruandes komisjoni varasemates aruannetes esitatud soovitude järgimist ega esitata enam kõiki üksikasju viisanõude kaotamise kriteeriumide pideva täitmise kohta. Viisavabaduse saanud Lääne-Balkani partnerite puhul jätkub nende kriteeriumidega seotud aspektide hindamine laienemisprotsessi osana 23. peatüki (kohtusüsteem ja põhiõigused) ja 24. peatüki (justiits- ja siseasjad) alusel ning neist antakse aru Euroopa Komisjoni iga-aastase laienemispaketi raames³. Gruusia ja Ukraina puhul, kelle kodanikel on olnud õigus reisida viisavabalt vähem kui seitse aastat, hinnatakse aruandes ka viisanõude kaotamise kriteeriumide pidevat täitmist.

Käesolevas viiendas aruandes hinnatakse 2021. aastal võetud meetmeid (rände, varjupaigaküsimuste, tagasivõtmise, õiguskooostöö, avaliku korra ja julgeoleku valdkonnas) ning vaadeldakse ka 2022. aastal toimunud arengut, kui leitakse, et see mõjutab oluliselt esitatavaid soovitusi. Samuti antakse selles aru operatiivkoostööst ELi ja liikmesriikidega⁴ ning see sisaldab ülevaadet rändesuundumustest⁵. Sel eesmärgil kajastatakse Eurostati andmeid 2021. aasta kohta, sealhulgas muutusi võrreldes 2020. aastaga.

Aruande valmimisse on andnud oma panuse kõik hõlmatud riigid, Euroopa välisteenistus, asjaomased ELi justiits- ja siseküsimuste valdkonna asutused⁶ ning liikmesriigid. Aruandele on

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (ELT L 303, 28.11.2018, lk 39).

² COM(2017) 815 final (esimene aruanne), COM(2018) 856 final (teine aruanne), COM(2020) 325 final (kolmas aruanne), COM(2021) 602 final (neljas aruanne).

³ 2022. aasta pakett võeti vastu 12. oktoobril 2022.

⁴ Käesolevas aruandes hõlmab mõiste „liikmesriigid“ liikmesriike, kes kohaldavad määrust (EL) 2018/1806 (viisamäärus), st kõiki praeguseid liikmesriike (v.a Iirimaa) ja Schengeni lepinguga ühinenud riike.

⁵ Viisanõude kaotamise kriteeriumid, mis on seotud rändega, hõlmavad vaid asjaomaste kolmandate riikide rändepoliitika juhtimist, aruande rändesuundumusi käsitlev osa kajastab aga ebaseaduslikku rännet liikmesriikidesse, liikmesriikide väljastatud sisenemiskeelde ja rahvusvahelise kaitse taotlusi, mille on liikmesriikides esitanud aruandes vaadeldud riikide kodanikud.

⁶ Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA), Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex), Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Amet (Eurojust) ja Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Amet (Europol). Europolilt saadud teave põhineb andmetel, mille liikmesriigid ja partnerriigid esitasid Europoli 2021. aasta raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hinnangu jaoks („A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe’s economy and society by organised crime“ (Korruptiivne mõju: organiseeritud kuritegevuse

lisatud komisjoni talituste töödokument, mis sisaldab lisateavet meetmete kohta, mille partnerriigid on võtnud koostöös ELiga ja kahepoolset koos liikmesriikidega.

I. Albaania

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

1.1. Rände, varjupaigaküsimuste ja tagasivõtmisalase koostöö valdkonnas võetud meetmed

Albaania Vabariik jätkas 2021. aastal meetmete võtmist piiri- ja rändehalduse ning varjupaiga valdkonnas. Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Albaaniaga seoses rände- ja piirihaldusega, nagu ka tagasivõtmise ning ELi tagasivõttulepingu tingimuste täitmisega. Seda head koostööd kinnitati ka 2022. aasta veebruaris tagasivõtmise ühiskomitees.

Albaania tegi 2021. aastal rände- ja piirihalduse valdkonnas koostööd järgmiste liikmesriikidega: Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa, Horvaatia ja Madalmaad. Albaania jätkas tihedat koostööd Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametiga (Frontex) ning oli 2021. aastal esimene riik, kes osales Frontexi juhitud tagasisaatmisoperatsioonis. Albaanias on kohapeal Frontexi kontaktametnik. Kuni 2022. aasta lõpuni rakendatakse tegevuskava koostöö tegemiseks Euroopa Liidu Varjupaigametiga (EUAA)⁷.

Komisjon andis viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes järgmised soovitusel.

a) Jätkata koostööd liikmesriikidega, keda Albaania kodanike esitatud põhjendamatud varjupaigataotlused mõjutavad kõige enam

Albaania on jätkanud meetmete võtmist, et tegeleda oma kodanike esitatavate põhjendamatute varjupaigataotluste probleemiga, tugevdades koostööd ja teabevahetust liikmesriikidega, eriti nendega, keda see probleem mõjutab kõige enam. Muu hulgas tehti koostööd teadlikkuse suurendamise kampaaniate elluviimisel, et ära hoida viisavaba reisimise korra kuritarvitamine, ning tõhustati tagasisaatmisoperatsioone koos Frontexi ja liikmesriikidega, nagu Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa ja Itaalia. Peale selle rakendatakse kaht tegevuskava, et lahendada Albaania saatjata alaealiste probleem Itaalias ja Albaania varjupaigataotlejate probleem Prantsusmaal.

Albaania riiklik politseiamet on jätkanud meetmete võtmist, et tugevdada kontrolli riigist lahkujate ja välismaale reisivate alaealiste üle, ning piiripunktile on jagatud selle kohta teabelehti.

b) Suurendada osalemist kuritegevusega seotud ohte käsitleva valdkondadevahelise Euroopa platvormi (EPMACT) ebaseaduslikule sisserände kaasaaitamise vastase operatiivtegevuskava meetmetes

Albaania osales 2021. aastal mitmes EMPACTi programmi raames korraldatud ühistegevuspäeva meetmes, kus oli tähelepanu keskmes ebaseaduslik ränne, eelkõige i) ebaseaduslik ränne piiripunktides; ii) maismaa ja -merepiirid; iii) ebaseaduslikule rändele, inimkaubandusele ja dokumentide võltsimisele kaasaaitamine; iv) Interpoli andmebaaside kasutamine selliste

infiltrerumine Euroopa majandusse ja ühiskonda ja selle põhjustatud kahju), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg).

⁷ Tegevuskava allkirjastamise ajal Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet (EASO).

ebaseaduslike rändajate tuvastamiseks, kelle puhul on kahtlus, et tegemist on terroristist välisvõitlejaga, ning võitlemiseks seksuaalse ära kasutamise, sunniviisilise kerjamise ja kuriteole sundimise eesmärgil toimuva inimkaubanduse vastu. 2020. aasta aprillis nimetati ametisse ka riiklik EMPACTi koordinaator.

c) Kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi

Albaania siseministeerium tegi teadlikkuse suurendamise kampaaniate elluviimisel, vabatahtliku tagasipöördumise edendamisel ja Albaania tagasipöördujate toetamisel taasintegreerimise protsessis tihedat koostööd ELi asutustega, nagu Frontex ja Europol, liikmesriikide ja nende riiklike arenguasutustega ning rahvusvaheliste organisatsioonidega, nagu Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM), ÜRO Inimõiguste Nõukogu ning Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (OSCE).

d) Viia Albaania viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu⁸

Albaania ei ole võtnud meetmeid, et viia oma viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat⁹. Vastupidi, 2021. aastal ja 2022. aasta alguses liikus Albaania soovitud kooskõlastamisest hoopiski kaugemale.

Enne 2021. aastat olid mitme kolmanda riigi, sealhulgas Armeenia, Aserbaidžani, Guyana, Hiina, Kasahstani, Kuveidi, Türgi ja Valgevene kodanikud vabastatud Albaanias viisanõudest. Albaania vabastas hooajaliselt (maist septembrini) viisanõudest ka Bahreini, Katari, Omaani, Saudi Araabia, Tai ja Venemaa kodanikud. Kõigi nende riikide kodanikel peab olema ELi sisenemiseks kehtiv viisa. Hooajaline loobumine viisanõudest ei ole kooskõlas ELi viisapoliitikaga. 2021. aastal lisas Albaania loetellu riikidest, kelle kodanikud saavad reisida hooajaliselt viisavabalt, Egiptuse ja India. 2. detsembril 2022 teatas Albaania komisjonile, et turismi eesmärgil reisivatele Egiptuse kodanikele kehtestatud hooajaline viisavabadus lõppes 30. septembril ja seda ei uuendata, et tagada kooskõla ELi viisapoliitikaga. Samuti tegi Albaania otsuse vabastada alaliselt viisanõudest need välisriikide kodanikud, kellel on kehtiv luba viibida Araabia Ühendemiraatides. Ehkki seda otsust on muudetud, et kehtestada piiravad tingimused (nt elamisluba peab kehtima kümme aastat), ei ole seda vabastust tühistatud. Selline vabastus ei ole kooskõlas ELi viisapoliitikaga ja seda on kuritarvitatud – mõni Araabia Ühendemiraatide elamisloaga välisriigi kodanik ei ole naasnud Araabia Ühendemiraatidesse, vaid varjab end, kavatsedes tõenäoliselt siseneda ELi. Peale selle pikendati 2022. aasta aprillis Bahreini, India, Katari, Omaani, Saudi Araabia ja Tai puhul kohaldatud hooajalist viisavabadust aasta lõpuni. 2. detsembril 2022 teatas Albaania komisjonile, et turismi eesmärgil reisivatele India kodanikele kehtestatud hooajalist viisavabadust, mis lõpeb 31. detsembril, ei pikendata.

Tuleks vältida mis tahes edasisi kõrvalekaldumisi ELi viisanõudega riikide loetelust. Albaania peaks tagama edusammud oma poliitika kooskõlastamisel selle loeteluga, pidades eriti silmas neid

⁸ Käesoleva aruande puhul tuleb arvesse võtta asjaolu, et mõne kolmanda riigiga, kelle kodanikelt nõutakse ELis viisat, arutatakse praegu viisapoliitikaga seotud küsimusi, mille hulka kuuluvad viisanõudest vabastamise ettepanekud, viisanõude kaotamise teemalised dialoogid ja viisalihtsustuslepingud.

⁹ Määruse (EL) 2018/1806 I lisa.

kolmandaid riike, kes kujutavad endast ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu. Sellest saab oluline teema ELi ja Albaania vahel jätkuvas dialoogis. Komisjon jälgib ja hindab viisanõudest vabastamise peatamise korra raames ja vastavalt viisamääruse artiklile 8 pidevalt samme, mida Albaania astub ELi viisapoliitikaga kooskõla saavutamiseks.

1.2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Liikmesriikides esitatud Albaania kodanike rahvusvahelise kaitse taotluste (või varjupaigataotluste)¹⁰ arv suurenes 2020. ja 2021. aasta võrdluses 63 % (2021. aastal esitati 11 300 taotlust). Heaks kiidetud taotluste määr¹¹ tõusis 5 %-lt 2020. aastal 9 %-le 2021. aastal.

2021. aastal teatasid liikmesriigid 1 160 ebaseaduslikust piiriületusest, mida on 19 % vähem kui 2020. aastal (1 429), samal ajal kui ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Albaania kodanike arv suurenes 2020. aastaga võrreldes 21 % (30 870-lt 2020. aastal 37 305-le 2021. aastal). Albaania kodanikele väljastatud sisenemiskeeldude arv suurenes 2021. aastal 39 % (13 315-lt 2020. aastal 18 565 -le 2021. aastal).

Tagasisaatmisotsuste arv kahanes veidi, vähenedes 5 % (2020. aastal 23 150 otsust, 2021. aastal 22 025 otsust). 2021. aastal teatati 9 415 Albaania kodaniku tagasisaatmisest võrreldes 10 190ga 2020. aastal (vähenemine 8 %).

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

2021. aastal jätkusid jõupingutused õiguskoostöö, avaliku korra ja julgeoleku valdkonnas. Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Albaaniaga julgeoleku vallas. Albaania jätkas koostööd Europoli, Eurojusti ja liikmesriikidega, sealhulgas Tšehhi, Saksamaa, Prantsusmaa, Madalmaade ja Rootsi. Pärast Eurojustiga sõlmitud koostöölepingu jõustumist 2019. aastal alustas 2021. aasta jaanuaris tööd Eurojusti juurde lähetatud Albaania sideprokurör ja oktoobris avati Eurojustis Albaania kontaktbüroo. Albaania allkirjastas 2021. aastal viis uut ühise uurimisrühma lepingut juhtumite puhul, mille uurimist toetas Eurojust.

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitused.

a) Saavutada veelgi paremaid tulemusi korruptsioonijuhtumite menetlemisel ning korruptsiooniga seotud kuritegudega saadud vara arestimisel, konfiskeerimisel ja tagasivõtmisel

Albaania on teinud edusamme võitluses organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni vastu, nagu ka võitluses ebaseadusliku kaubandusega. 2021. aastal teatas Albaania politseioperatsioonide arvu suurenemisest (18 %) võrreldes 2020. aastaga. Lisaks suurenes 2021. aastal lammutatud kuritegelike organisatsioonide arv ja tagasivõidetud kuritegeliku vara väärtus oli 2020. aastaga võrreldes enam kui kaks korda suurem. 2021. aastal suurenes võrreldes 2020. aastaga ka uimastite konfiskeerimine.

¹⁰ Määratluse leiate aadressilt https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/glossary/application-international-protection_en.

¹¹ Käesoleva aruande koostamisel on heaks kiidetud taotluste määr arvutatud kui esimese astme positiivsete otsuste (sh Genfi pagulasseisundi konventsiooni kohane kaitse, täiendav kaitse ja humanitaarkaitse) osakaal esimese astme otsuste koguarvus. Määratluse leiate aadressilt https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/glossary/recognition-rate-procedures-international-protection_en.

Jätkusid jõupingutused, et parandada korruptsiooni vastu võitlemisel tulemusi uurimiste, süüdistuste esitamise ja süüdimõistmise valdkonnas. Siiski on vaja rohkem poliitilist tahet ning paremini struktureeritud ja järjekindlaid pingutusi, sealhulgas selleks, et tagada piisavad ressursid, vahendid ja oskused. 2021. aastal saadeti kohtusse 440 korruptsioonijuhtumit, sh 31 eriprokuratuurist. Korruptsioonikuriteos mõisteti esimeses kohtuastmes lõplikult süüdi 235 isikut ning apellatsiooniasemes ja viimases kohtuastmes 99 isikut. Kokku edastati 2021. aastal prokuratuurile 3 351 juhtumit.

Albaania jätkas jõupingutusi tulemuste parandamiseks organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses. 2021. aastal edastati prokuratuurile 41 uut juhtumit (2020. aastal 22), esitati 14 süüdistust kuritegelike organisatsioonide vastu (2020. aastal 15) ning lõpetati 19 juhtumit, millega seoses mõisteti apellatsiooniasemes lõplikult süüdi 75 isikut (2020. aastal 13).

Ebaseadusliku kaubanduse vastases võitluses suurenes tehtud politseioperatsioonide arv. Albaania korraldas ka seitse operatsiooni koos rahvusvaheliste partneritega, sealhulgas EMPACTi ühistegevuspäevade raames.

Rahapesuvastase võitluse valdkonnas on Albaania teatanud juhtumite edastamisest, uurimistest, süüdistuste esitamisest, vara arestimisest ja konfiskeerimisest, konfliktiolukorras olevatest riikidest naasvate kodanike sotsiaalmeedia jälgimisest ja uurimise keskdirektoraadi edusammudest rahapesuvastase töökonna tegevuskava alusel. Paraku ei jõudnud Albaania selle tegevuskava elluviimisega lõpule ettenähtud tähtajaks, 2022. aasta veebruariks.

2021. aasta detsembris võeti parlamendis vastu muudatused rahapesuvastast võitlust käsitlevasse seadusesse, et saavutada kooskõla ELi neljanda ja viienda rahapesuvastase direktiiviga. Peale selle võttis Albaania oma rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise alase tegevuse raames 2021. aastal vastu seaduse pangakontode keskregistri kohta. Samuti võeti 2020. aastal vastu seadus, millega loodi tegelike tulusaajate register. 2021. aasta veebruaris hakati kandma registrisse teavet kohustatud isikute kohta ja nüüd sisaldab see rikkalikult andmeid.

b) Arendada edasi paralleelsete finantsuurimiste süstemaatilist kasutamist ning suurendada osalemist koordineeritud või ühistes uurimistes või süüdistuste esitamistes piirkonna riikide ja liikmesriikidega

Albaania on jätkanud koostööd piirkonna riikide ja liikmesriikidega. Peamiselt on vahetatud politsei- ja õigusteavet uimastite, ebaseadusliku kaubanduse ja rahapesuga seotud kuritegude, majandus- ja finantskuritegude, küberkuritegude ja raskete kuritegude uurimisel. Teavet vahetati eeskätt Interpoli, Europoli, Eurojusti ja võrgustiku CARIN kaudu. Albaania teatas, et politseioperatsioone, kriminaalmenetlusi ja ühiseid uurimisrühmi organiseeritud kuritegevuse vastu võitlevate rahvusvaheliste partneritega oli 2020. aastaga võrreldes rohkem.

2021. aastal oli Albaanial oma partneritega kaheksa ühist uurimisrühma (2020. aastal 4), kes pidasid 30 operatiivkoosolekut. Albaanial on Europolis politsei kontaktametnik ja ta kavatseb lähetada sinna teiseigi. Riik jätkas aktiivset osalemist EMPACTi ühistegevuspäevadel, millega edendatakse koostööd, et tõkestada tulirelvakaubandust, rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist, uimastikaubandust, mootorsõidukitega seotud kuritegevust, inimkaubandust ja dokumendipettust. Eurojustis tegutsev Albaania kontaktbüroo registreeris 2021. aastal Albaania ametiasutuste taotlusel 21 juhtumit, millest 16 menetlemine on lõpetatud. Liikmesriikide pädevate asutuste taotlusel on koos Albaania kontaktbürooga algatatud 30 uut juhtumit. Sõlmiti viis uut ühise uurimisrühma loomise

lepingut. 2021. aasta juulis vastu võetud muudatused seadusesse, mis käsitleb kriminaalasjades tehtavat õiguslast koostööd välisjurisdiktsioonidega, on osutunud kasulikuks ühiste uurimisrühmade loomisel, kuid siseriiklike õigusaktide liidu õigustikuga kooskõlla viimiseks on vaja lisapingutusi. Valitsus pani avalikule konsultatsioonile seaduseelnõu, mis käsitleb maksuamnestia ja kriminaalmenetluses amnestia andmist isikutele, kes esitavad vabatahtliku varadeklaratsiooni. Seda küsimust käsitletakse komisjoni 2022. aasta aruandes Albaania kohta.

Korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse eriprokuratuur korraldas mitme kõrgetasemelise juhtumi puhul, mis hõlmasid poliitikuid, Albaania ametiasutuste töötajaid, kohtunikke, kohalikke omavalitsusi ja ärisektorit, kriminaalmenetluse ja paralleelse finantsuurimise.

c) Jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel

Terrorismivastase võitluse valdkonnas jätkas Albaania suurte edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse 2018. aasta ühises tegevuskavas kindlaks määratud viie eesmärgi saavutamisel ja 2019. aastal komisjoniga sõlmitud kahepoolses kokkuleppes kindlaks määratud meetmete rakendamisel. Alates 2021. aasta juunist kuuluvad kõik terrorismi ja selle rahastamisega seotud kuriteod korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse eriprokuratuuri vastutusalasse. Tagasipöördujatega seotud rahvusvaheline koostöö ja teabevahetus on endiselt rahuldav.

Tegevuskava meetmete rakendamisel kooskõlas rahapesuvastase töökonna ning rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise meetmeid hindava eksperdikomitee (MONEYVAL) soovitustega tehakse head koostööd ka rahapesu andmebürooga.

Terrorismi rahastamise uurimise üksus osales 2021. aastal kuuel koolitusel, mille korraldajate seas olid OSCE, ÜRO narkootikumide ja kuritegevuse büroo (UNODC) ja Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Amet (CEPOL).

d) Hoiduda investoritele kodakondsuse andmise kava vastuvõtmisest uue kodakondsusseaduse alusel

Hoolimata murest, mida komisjon väljendas 2019. aastal,¹² on Albaanias alates 2020. aasta juulist kehtinud õigusakt, mis võimaldab luua investoritele kodakondsuse andmise kava (nn kuldne pass). Spetsiaalsete kodakondsusprogrammide amet on loonud ühise töörühma, et teha selle kava tulevase rakendamise teostatavusuuring. 2022. aastal võttis valitsus vastu otsuse, luues sellega siseministriumile õigusliku aluse kodakondsusprogrammide rakendamiseks avaliku ja erasektori partnerluse menetluse algatamiseks.

Investoritele kodakondsuse andmise kava loomine oleks vastuolus *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljanda aruande* soovitustega ja 2021. aasta laienemispaketiga¹³. Sellist kava võidakse kasutada selleks, et minna mööda ELi lühiajalise viisa andmise korrast ja sellega kaasnevast konkreetsete rände- ja julgeolekuriskide põhjalikust hindamisest, sealhulgas rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise meetmetest. See valmistab ELile Albaaniaga sõlmitud

¹² *Viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud kolmandas aruandes* tuletati meelde, et komisjon saatis Albaania valitsusele 2019. aasta oktoobris – enne kui Albaania parlament hakkas kodakondsusseaduse eelnõud läbi vaatama – kirja, et selle kohta täpsustusi küsida, ning teavitas Albaania valitsust sellise kava kasutuselevõtu riskidest ja võimalikest tagajärgedest.

¹³ SWD(2021) 289 final.

viisavabaduslepingu kontekstis suurt muret¹⁴. Komisjon on seisukohal, et kui leitakse, et sellise kavaga suureneb oht liikmesriikide sisejulgeolekule ja avalikule korrale, võidakse viisavaba reisimise korra kohaldamine peatada¹⁵.

3. Soovitused Albaaniale

Albaania on võtnud meetmeid enamiku komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Paraku on riik võtnud ka meetmeid, mis on vastuolus kahe soovitusena, mis käsitlevad viisapoliitika kooskõlastamist ja investoritele kodakondsuse andmise kava. Seepärast on vaja täiendavaid edusamme ja tegeleda tuleb järgmiste küsimustega:

- a) esmajärjekorras viia Albaania viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) hoiduda investoritele kodakondsuse andmise kava rakendamisest ning tunnistada kehtetuks sellise kava õiguslik alus, muutes selleks kodakondsusseadust;
- c) jätkata koostööd liikmesriikidega, keda Albaania kodanike esitatud põhjendamatud varjupaigataotlused mõjutavad kõige enam, ning korraldada viisavaba reisimise korda käsitlevaid teavituskampaaniaid, kohandades need asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), isikuid, kellele on antud korraldus tagasi pöörduda, ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi;
- d) jätkata korruptsiooni, organiseeritud kuritegevuse, ebaseadusliku kaubanduse, terrorismi ja rahapesu ennetamise ja nende vastu võitlemise tugevdamist, i) edendades Albaania osalemist EMPACTis, ii) saavutades veelgi paremaid tulemusi korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse juhtumite menetlemisel ning selliste kuritegudega saadud vara arestimisel, konfiskeerimisel ja tagasivõtmisel, iii) tegeledes kõigi rahapesuvastase töökonna tegevuskava seni ellu viimata punktidega;
- e) jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames sõlmitud kahepoolse kokkuleppe rakendamisel.

II. Bosnia ja Hertsegoviina

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

1.1. Rände, varjupaigaküsimuste ja tagasivõtmisalase koostöö valdkonnas võetud meetmed

¹⁴ Nendele riskidele on juhitud tähelepanu ka komisjoni 28. märtsi 2022. aasta soovituses sammude kohta, mis tuleb viivitamata astuda investoritele kodakondsuse või elamisloa andmise kavade puhul seoses Venemaa sissetungiga Ukrainasse (C(2022) 2028). Peale selle pani Euroopa Parlament oma 9. märtsi 2022. aasta resolutsioonis ette teha investoritele kodakondsuse andmise kavade rakendamise lõpetamisest ELi liikmeks saamise kriteerium (2021/2026(INL)).

¹⁵ Vt sellega seoses nõukogu 3. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/366, millega peatatakse osaliselt Euroopa Liidu ja Vanuatu Vabariigi vahelise lühiajalise viisa nõudest loobumist käsitleva lepingu kohaldamine (ELT L 69, 4.3.2022, lk 105).

Komisjon andis viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes järgmised soovitusel.

a) Parandada kõigil tasanditel piiri- ja rändehalduse suutlikkuse koordineerimist, eelkõige tagades varjupaigasüsteemi toimimise ja piisava rändajate vastuvõtmise suutlikkuse; astuda vajalikke samme staatust käsitleva kokkuleppe allkirjastamiseks Frontexiga

Bosnia ja Hertsegoviina rakendab 2019.–2023. aasta integreeritud piirihalduse strateegiat ja tegevuskava. Rände- ja varjupaigaküsimusi käsitlev strateegia ja tegevuskava aastateks 2021–2025 on vastuvõtmisel.

Liikmesriigid ja Frontex on teatanud heast koostööst Bosnia ja Hertsegoviinaga tagasivõtmise valdkonnas ja ELi tagasivõttulepingu rahuldavast rakendamisest, mida kinnitati ka 2021. aasta detsembris tagasivõtmise ühiskomitees. Mitu liikmesriiki (Saksamaa, Prantsusmaa, Horvaatia, Itaalia, Madalmaad ja Austria) teatasid koostööst piiri- ja rändehalduse valdkonnas, mis väljendus varustuse ja koolituse pakkumises asjaomastele Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutustele. Piiratud vahenditest hoolimata rakendab riik ka tagasipöördujate taasintegreerimise strateegiat aastateks 2020–2023.

Tehti jõupingutusi, et parandada eespool nimetatud strateegia, integreeritud piirihalduse 2019.–2023. aasta tegevuskava ning julgeolekuministeeriumi juurde loodud rakkerühma korrapäraste koosolekute kaudu koordineerimist. Konkreetseid tulemusi oli siiski vähe. Julgeolekuministeerium jätkas jõupingutuste suurendamist, et parandada rändehaldust, ning suhted kohalike omavalitsustega üldiselt paranesid. Bosnia ja Hertsegoviina peab võtma täieliku vastutuse rändehalduse ja kõigi vastuvõtukeskuste eest. Koormus tuleks jagada kõigi üksuste ja kantonite vahel õiglasemalt ning riigiasutused peaksid vastutama täielikult rände haldamise eest. Rände haldamiseks on kättesaadavad vaid piiratud avaliku sektori vahendid, mis mõjutab riigi tulemuslikkust ka poliitika kujundamisel. Bosnia ja Hertsegoviina on endiselt oluline transiidiriik Lääne-Balkanit läbival teel, mida mööda liiguvad ebaseaduslikud rändevood ja toimub rändajate ebaseaduslik toimetamine ELi.

Nagu on teatatud 2021. ja 2021. aasta laienemispakettides, püsivad suured takistused, mis ei võimalda tagada tõhusat juurdepääsu varjupaigamenetlustele. Varjupaigalaseid õigusakte tuleb rakendada paremini, eelkõige selleks, et tagada varjupaigataotlejatele range kinnipidamine menetluslikest tagatistest. Tuleks parandada juurdepääsu varjupaigamenetlustele, et tagada kiirem ja tulemuslikum taotluste läbivaatamine. 2020. aasta detsembris võttis Bosnia ja Hertsegoviina vastu 2020.–2021. aasta tegevuskava koostöö tegemiseks Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametiga (nüüd Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA)), et tugevdada varjupaiga- ja vastuvõtusüsteeme kooskõlas Euroopa ühise varjupaigasüsteemi ja ELi standarditega. Koostöö EUAAga peaks jätkuma ja seda tuleks tihendada. 2021.–2025. aasta rände- ja varjupaigastrateegia ja tegevuskava vastuvõtmine ja rakendamine peaksid märkimisväärselt kaasa aitama varjupaigapoliitika täiustamisele. Tuleb teha rohkem, et tagada tõhus juurdepääs varjupaigale, tõhusad menetlused ning asutustevaheline koordineerimine ja koostöö.

2021. aastal oli ebaseaduslikult Bosniasse ja Hertsegoviinasse sisenenud inimeste arv (15 812) võrreldav 2020. aasta omaga ning märksa väiksem kui 2018. ja 2019. aastal¹⁶. 2021. aasta novembris

¹⁶ Ehkki 2022. aasta ametlikud andmed ei ole veel kättesaadavad, on märke sellest, et 2022. aasta esimesel kuul kuul suurenes ebaseaduslikult Bosniasse ja Hertsegoviinasse sisenenud inimeste arv.

avati Bihaći lähedal Lipas (Una-Sana kantonis) vastuvõtukeskus, mis on võimeline mahutama 1 500 inimest. 2021. aasta lõpuks oli riiklikus vastuvõtusüsteemis olemasolevatest kohtadest hõivatud ligikaudu kolmandik (6 050 kohast 2 162). Majutussuutlikkus oli endiselt kontsentreerunud Una-Sana ja Sarajevo kantonisse ning õiglast jaotamist üksuste ja kantonite vahel ei toimunud.

Bosnia ja Hertsegoviina ei ole veel allkirjastanud ELiga staatust käsitlevat kokkulepet, mis võimaldaks Frontexil rakendada Bosnia ja Hertsegoviina ja ELi vahelisel piiril oma alalist korpust operatiivtegevuse elluviimiseks koos piiripolitseiga.

b) Viia Bosnia ja Hertsegoviina viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu

Bosnia ja Hertsegoviina ei astunud 2021. aastal samme, et viia riigi viisapoliitika paremini kooskõlla ELi poliitikaga. Bosnias ja Hertsegoviinas on viisanõudest vabastatud mitme kolmanda riigi, sealhulgas Aserbaidžani, Bahreini, Hiina, Katari, Kuveidi, Omaani, Türgi ja Venemaa kodanikud. Kõigi nende riikide kodanikel peab olema ELi sisenemiseks kehtiv viisa. Tuleks vältida mis tahes edasisi kõrvalekaldumisi ELi viisanõudega riikide loetelust. Bosnia ja Hertsegoviina peaks tagama edusammud oma poliitika kooskõlastamisel selle loeteluga, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu. Sellest saab oluline teema ELi ning Bosnia ja Hertsegoviina vahel jätkuvas dialoogis. Komisjon jälgib ja hindab viisanõudest vabastamise peatamise korra raames ja vastavalt viisamääruse artiklile 8 pidevalt samme, mida Bosnia ja Hertsegoviina astub ELi viisapoliitikaga kooskõla saavutamiseks.

1.2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Bosnia ja Hertsegoviina kodanikud esitasid 2021. aastal liikmesriikides 2 695 rahvusvahelise kaitse taotlust, mida on 78 % rohkem kui 2020. aastal (1 510). Heaks kiidetud taotluste määr tõusis 4 %-lt 2020. aastal 5 %-le 2021. aastal.

2021. aastal teatasid liikmesriigid 17st Bosnia ja Hertsegoviina kodanike ebaseaduslikust ELi välispiiri ületusest, mis tähendab 2020. aastaga võrreldes (12) 42 % suurust kasvu. Ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Bosnia ja Hertsegoviina kodanike arv suurenes 2021. aastal 17 %: 2021. aastal oli ebaseaduslikult riigis viibimise juhtumeid 4 200 võrreldes 3 595ga 2020. aastal. Sisenemiskeeldude arv vähenes 39 %, kahanedes 8 145 keelust 2020. aastal 4 995 keeluni 2021. aastal.

2021. aastal püsis 2020. aastaga võrreldes võrdlemisi stabiilne nii Bosnia ja Hertsegoviina kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv (2020. aastal 2 710 otsust, 2021. aastal 2 740 otsust (1 % vähem)) kui ka tagasi saadetud inimeste arv (2020. aastal 1 010 inimest, 2021. aastal 900 inimest (11 % vähem)).

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

Nagu on teatatud 2021. aasta laienemispaketis, kahjustavad poliitikute vähene pühendumine kohtureformidele ja kohtusüsteemi vilets toimimine endiselt kodanike võimalusi kasutada oma õigusi ning võitlust korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu. Korruptsiooninäitajad püsivad kõrged ning see probleem mõjutab kodanike ja välisinvestorite igapäevaelu. Tulemused korruptsiooni (sh suukorruptsiooni) ennetamisel ja tõkestamisel on ebatõhusa tegevuse ja poliitilise

sekkumise tõttu jätkuvalt tagasihoidlikud. Erilist muret valmistab see, et puudub tõhus kohtunike ja prokuröride vara deklareerimise süsteem.

Avaliku korra ja julgeoleku valdkonnas vähendavad pädevuskonfliktid ja vähene koostöö õiguskaitseasutuste tegevuse tõhusust. Tuleb suurendada õiguskaitseasutuste professionaalsust ja vastutust. Ei tehtud mingeid edusamme selle tagamisel, et ametisse nimetamine ja edutamine oleks läbipaistev ja teenetepõhine ning vaba poliitilisest sekkumisest.

Tuleb märkimisväärselt täiustada õigusakte, mis käsitlevad uimasteid, inimkaubandust ja küberkuritegevust. Bosnia ja Hertsegoviina peab looma tulirelvade kontaktpunkti ja viima kriminaalkoodeksi vastavusse ÜRO tulirelvade protokolliga. Õiguslikud mehhanismid kuritegeliku vara arestimiseks, haldamiseks ja konfiskeerimiseks ei ole piisavalt tulemuslikud. Riik peaks tõhustama võitlust rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse võrgustike vastu, tehes koostööd Europoliga ja suurendades osalemist EMPACTi tegevuses.

Terrorismivastased õigusaktid on üldjoontes kooskõlas liidu õigustiku ja asjaomase rahvusvahelise õigusega. Samas kaotasid 2020. aastal kehtivuse nii terrorismi ennetamise ja selle vastu võitlemise strateegia kui ka selle strateegia raamtegevuskava. Jätkustrateegia aastateks 2021–2026 on koostamisel ja see tuleb alles vastu võtta.

Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Bosnia ja Hertsegoviinaga julgeoleku valdkonnas. 2021. aastal osales Bosnia ja Hertsegoviina ühistevuses mitme liikmesriigiga, sealhulgas Läti, Madalmaade, Rootsi, Saksamaa ja Tšehhiga.

Komisjon andis viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes järgmised soovitused.

a) Jätkata edusamme võitluses korruptsiooni, sealhulgas suurkorruptsiooni vastu, võttes selleks vastu ja rakendades tõhusaid õigusakte huvide konflikti, riigihangete ja rikkumisest teatajate kaitse kohta ning tagades korruptsioonivastase võitlusega tegelevate asutuste tõhusa toimimise ja koordineerimise

Seda soovitust 2021. aastal ei rakendatud¹⁷. Koostati huvide konflikti ja riigihankeid käsitlevate seaduste eelnõud kooskõlas rahvusvaheliste standardite ja Euroopa parimate tavade, kuid ühtki neist 2021. aastal vastu ei võetud. Liidu õigustikuga kooskõlas olev seaduseelnõu rikkumisest teatajate kaitse kohta tuleb alles koostada.

Korruptsiooni ennetamisega tegelevate asutuste toimimine ja tegevuse koordineerimine nende asutuste seas ning korruptsiooni ennetamise ja korruptsioonivastase võitluse koordineerimise ametiga oli endiselt ebatõhus. Üksustes ja kantoni tasandil loodud korruptsiooni ennetamise organite sõltumatust tuleb tublisti suurendada. Nagu on teatatud 2021. aasta laienemispaketis, jätkas Sarajevo kantoni korruptsioonivastase võitluse amet suurte edusammude tegemist, sealhulgas koostas ülevaate korruptsiooniriskidest ja jälgis riigihankeid, ning näitas jätkuvalt head eeskju kantoniasutuste seas. Tuzla kanton võttis 2021. aasta mais vastu õigusakti, et luua korruptsioonivastase võitluse amet, ja 2021. aasta detsembris seaduse, mis käsitleb ametiisikute varadeklaratsioonide esitamist ja kontrollimist, järgides Sarajevo kantoni eeskju. Riigiülene koordineerimine on endiselt puudulik.

¹⁷ Muudatused riigihankeseadusesse võeti lõpuks vastu 2022. aasta augustis.

b) Tugevdada jõupingutusi võitluses organiseeritud kuritegevusega, eelkõige tagades tõhusa koostöö õiguskaitseasutuste ja prokuratuuride vahel ning saavutades tulemusi organiseeritud kuritegevusega seotud ennetavate uurimiste, kinnitatud süüdistuste, vastutusele võtmise ja lõpliku süüdimõistmise valdkonnas

Seda soovitusi ei rakendatud. Nagu on teatatud 2021. aasta laienemispaketis, vähendasid õiguskaitseasutuste ja prokuratuuride piiratud koostöö ning asjaolu, et prokurörid ei kontrolli tõhusalt politsei tegevust, tublisti uurimiste tulemuslikkust. Püsivaks probleemiks on süsteemsed puudused õiguskaitseasutuste operatiivkoostöös ja luureandmete väga piiratud vahetamine. Üksikute teatatud suurkorruptsiooni juhtumite puhul täheldati endiselt valikulist kohtulike järeelmeetmete võtmist, õiguslikke vigu, hooletust, menetluste kuritarvitamist, poliitilist survet, küsitavaid kohtuotsuseid ja verbaalseid rünnakuid prokuröride pihta.

c) Luua Europoliga kontaktpunkt ja jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel

Seda soovitusi ei ole rakendatud. Nagu on teatatud 2021. aasta laienemispaketis, on ametiasutused küll astunud mõningaid ettevalmistavaid samme, kuid operatiivkoostöö Europoliga puudub. 2017. aasta märtsis Europoliga sõlmitud operatiiv- ja strateegilise koostöö kokkulepe on alles ellu viimata, kuna kontaktpunkti Europoliga jaoks ei ole veel täielikult sisse seatud. Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutused määrasid hiljuti Haagi kontaktametniku, kuid teda ei ole võimalik Europoliga peakorterisse lähetada, seni kuni riiklik kontaktpunkt Sarajevos ei toimi. Riigi koostöö Europoliga on endiselt piiratud. Teabevahetus toimub endistviisi Bosnia ja Hertsegoviina politseiasutuste koordineerimise direktoraadi üksuse kaudu, kelle mandaat on lõppenud ja kellega üksus *Republika Srpska* on peatanud operatiivkoostöö.

2021. aasta septembris oli Bosnia ja Hertsegoviina kolmandast aruandest, mis käsitleb 2018. aasta Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames välja töötatud 2019. aasta korra rakendamist, näha vaid piiratud edusamme. EL ning Bosnia ja Hertsegoviina peavad korrapäraseid poliitilisi arutelusid terrorismivastase võitluse teemal. Terrorismivastase rakkerühma ja riigiprokuratuuri terrorismivastase võitluse osakonna suutlikkust ja tulemuslikkust tuleb märkimisväärselt suurendada. Bosnia ja Hertsegoviina teeb tööd, et võtta vastu riiklik terrorismivastase võitluse ja vägivaldse äärmusluse ennetamise strateegia. Riik ei ole veel vastu võtnud uusi rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaseid õigusakte kooskõlas rahvusvaheliste standardite ja liidu õigustikuga.

3. Soovitused Bosniale ja Hertsegoviinale

Bosnia ja Hertsegoviina peab tegema lisapingutusi korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse ning rände- ja varjupaigahalduse valdkonnas. Eelkõige tuleb teha järgmist:

- a) esmajärjekorras viia Bosnia ja Hertsegoviina viisapoliitika kooskõlla ELi looteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) jätkata jõupingutustega, et tagada piiri- ja rändehalduse tõhus koordineerimine, sealhulgas vastuvõtusuutlikkuse õiglane jaotumine kõigi üksuste ja kantonite vahel, tagada tõhusam juurdepääs varjupaigamenetlustele ning võtta vastu rändearane strateegia ja tegevuskava ning neid rakendada;

- c) sõlmida ELiga Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (EBCGA) staatust käsitlev kokkulepe ja see ratifitseerida;
- d) muuta toimivaks Europolit riiklik kontaktpunkt;
- e) võtta vastu riiklik terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamise ja nende vastu võitlemise strateegia ja seda rakendada ning jätkata Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames sõlmitud kahepoolse kokkuleppe rakendamist;
- f) teha edusamme võitluses korruptsiooni (sh suurkorruptsiooni) ja organiseeritud kuritegevuse vastu, võtta sel eesmärgil vastu tõhus õigusakt huvide konflikti kohta ja seda rakendada, rakendada uut riigihankeseadust, kaitsta rikkumisest teatajaid ning tagada, et korruptsioonivastase võitlusega tegelevad asutused töötavad tõhusalt ja koordineerivad üksteisega oma tegevust;
- g) luua või määrata kriminaaltulu jälitamise talitus, mille ülesanne on teha kindlaks ja jälitada kriminaaltulu, et edendada koostööd liikmesriikidega;
- h) võtta vastu ajakohastatud riiklik riskihinnang ning õigusakt rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse kohta kooskõlas rahvusvaheliste standardite ja liidu õigustikuga.

III. Montenegro

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmise

1.1. Rände, varjupaigaküsimuste ja tagasivõtmise alase koostöö valdkonnas võetud meetmed

Montenegro jätkas 2021. aastal suutlikkuse suurendamist piirihalduse ja varjupaiga valdkonnas ning asjaomaste strateegiate rakendamist. 2021. aasta septembris võeti vastu rände- ja tagasipöördujate taasintegreerimise strateegia aastateks 2021–2025. 2022. aasta juunis liitus Montenegro hääleõigusega vaateajana Euroopa rändevõrgustikuga, mis koondab ELi rände- ja varjupaigaeksperte.

2021. aasta detsembris kirjutas Montenegro alla koostöö tegevuskavale Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametiga (nüüd Euroopa Liidu Varjupaigaamet (EUAA)), et tugevdada Montenegro varjupaigasüsteemi, sealhulgas parandada staatuse kindlaksmääramise menetlust ja vastuvõtutingimusi, ning arendada erandolukorra plaanimist.

Edasiviiv koostöö Frontexiga Montenegro ja ELi vahelise staatust käsitleva kokkuleppe alusel töö jätkuvalt tulemusi ja suurendas Montenegro piiripolitsei suutlikkust.

Liikmesriigid on teatanud heast koostööst Montenegroga ka rände- ja piirihalduse valdkonnas (eelkõige Saksamaa, Prantsusmaa, Horvaatia ja Madalmaad) ning tagasivõtmise ja ELi tagasivõttulepingu rakendamise valdkonnas, mida kinnitati ka 2021. aasta novembris tagasivõtmise ühiskomitees.

Komisjon andis viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes järgmised soovitusel.

- a) **Kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi**

COVID-19ga seotud reisipiirangute püsimise tõttu ei pidanud Montenegro 2021. aastal vajalikuks korraldada teavituskampaaniaid.

b) Viia Montenegro viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu

Montenegro ei ole võtnud meetmeid, et viia oma viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat. Vastupidi, 2021. aastal ja 2022. aasta alguses liikus Montenegro soovitatud poliitikast hoopiski kaugemale.

Montenegros on viisanõudest vabastatud mitme kolmanda riigi, sealhulgas Armeenia, Aserbaidžaaani, Ecuadori, Kasahstani, Katari, Kuuba, Türgi, Valgevene ja Venemaa kodanikud. Mõne riigi kodanike puhul on see vabastus hooajaline, teiste jaoks kehtib aasta ringi.

2021. aasta märtsis vabastas Montenegro viisanõudest ka need välisriikide kodanikud, kellel on kehtiv luba viibida Araabia Ühendemiraatides. Selline vabastus ei ole kooskõlas ELi viisapoliitikaga ja seda on kuritarvitatud – mõni Araabia Ühendemiraatide elamisloaga välisriigi kodanik ei ole naasnud Araabia Ühendemiraatidesse, vaid varjab end, kavatsedes tõenäoliselt siseneda ELi.

26. mail 2022 võttis Montenegro vastu otsuse, millega vabastati Saudi Araabia kodanikud 1. juunist kuni 30. septembrini 2022 ajutiselt viisanõudest, et leevendada Venemaalt ja Ukrainast pärit turistide arvu kahanemise mõju.

Tuleks vältida mis tahes edasisi kõrvalekaldumisi ELi viisanõudega riikide loetelust. Montenegro peaks tagama edusammud oma poliitika kooskõlastamisel selle loeteluga, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu. Sellest saab oluline teema ELi ja Montenegro vahel jätkuvas dialoogis. Komisjon jälgib ja hindab viisanõudest vabastamise peatamise korra raames ja vastavalt viisamääruse artiklile 8 pidevalt samme, mida Montenegro astub ELi viisapoliitikaga kooskõla saavutamiseks.

1.2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Liikmesriikides esitatud Montenegro kodanike rahvusvahelise kaitse taotluste arv suurenes 2020. ja 2021. aasta võrdluses 65 %: 2020. aastal esitati 255 taotlust ja 2021. aastal 420 taotlust. Heaks kiidetud taotluste määr tõusis 2 %-lt 2020. aastal 5 %-le 2021. aastal.

Liikmesriigid teatasid kahest Montenegro kodanike ebaseaduslikust piiriületusest 2021. aastal pärast kaht aastat, mil ei olnud toimunud ühtki ebaseaduslikku piiriületust. Ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Montenegro kodanike arv suurenes 2021. aastal 10 % (925-lt 2020. aastal 1 020-le 2021. aastal). Montenegro kodanikele väljastati 2021. aastal 515 sisenemiskeeldu, mida on 6 % rohkem kui 2020. aastal (485).

Riigi kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv vähenes 1 % (2020. aastal 495 otsust, 2021. aastal 490 otsust), samal ajal kui tagasisaadetud inimeste arv vähenes 12 % (2020. aastal 295 inimest, 2021. aastal 260 inimest).

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

2021. aastal jätkas Montenegro meetmete võtmist organiseeritud kuritegevuse (sh inimkaubanduse) ja terrorismi vastu. 2021. aasta detsembris võttis valitsus vastu terrorismi, rahapesu ja terrorismi

rahastamise ennetamise ja tõkestamise strateegia aastateks 2022–2025 ning tegevuskava aastateks 2022–2023.

Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Montenegroga julgeoleku valdkonnas. Montenegro jätkas 2021. aastal avaliku korra ja julgeoleku alast kahepoolset koostööd mitme liikmesriigiga, sealhulgas Saksamaa ja Rootsi. Jätkus ka Montenegro koostöö Europoli ja Eurojustiga. Peale selle jätkas Montenegro politsei teabe jagamist Interpoliga, et teha kindlaks aktiivsed terroristide rühmitused ja panustada võitlusse terrorismi vastu.

Koostöö Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega (EMCDDA) on puudulik. Montenegro peaks astuma samme tehnilise koostöö uuendamiseks, et parandada koostööd uimasteid käsitleva teabe valdkonnas, ja alustama läbirääkimisi töökorralduse allkirjastamise teemal.

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitusel.

a) Parandada tulemusi lõpliku süüdimõistmise ja vara konfiskeerimise valdkonnas

Tuleks täiustada olemasolevat õigusteabe süsteemi (PRIS), rakendades kohtusüsteemi IKT arendamise programmi aastateks 2021–2023. Selle programmi eesmärk on tagada kõigi lõplike kohtuotsuste täielik dokumenteerimine ja digiteerimine ning võimaldada täpse ja usaldusväärse statistika koostamist. Süsteemi täielikku rakendamist kõikides kohtutes on oodata 2023. aasta keskpaigaks.

Montenegro jätkas tulemuste parandamist suurkorruptsiooni juhtumitega seotud uurimiste, süüdistuste esitamise ja lõpliku süüdimõistmise valdkonnas, kuid neid saaks parandada veelgi enam.

2021. aastal algatas riigi eriprokuratuur seoses suurkorruptsiooniga 15 uurimist 70 füüsilise ja 19 juriidilise isiku suhtes (võrreldes 8 uurimisega 35 füüsilise ja 8 juriidilise isiku suhtes 2020. aastal).

Montenegro peab oluliselt täiustama oma õiguslikku lähenemisviisi suurkorruptsiooniga seotud finantsuurimistele ja vara konfiskeerimisele ning parandama oma tulemusi neis valdkondades. 2021. aastal arestiti vara ajutiselt kolme juhtumi puhul. Mõned esimesed edusammud on tehtud laiendatud konfiskeerimise kasutamisel korruptsioonijuhtumite puhul (mis viis ühel juhul lõpliku konfiskeerimiseni) ning on hakatud paremini mõistma paralleelsete finantsuurimiste algatamise tähtsust.

Vajadusega heidutavama ja järjekindlama karistuspoliitika järele tuleb alles tegeleda, et parandada kriminaalõiguslikku reageerimist korruptsioonile ja suurkorruptsioonile. Kokkuleppemenetlust tuleb kasutada äärmiselt ettevaatlikult, õigel eesmärgil ja kohaldades kõiki vajalikke kaitsemeetmeid.

Tulemused korruptsiooni ennetamisel paranesid jätkuvalt. Nii korruptsiooni ennetamise amet kui ka selle nõukogu tegutsesid ettevaatavalt ning suurendasid koos avalikkuse, meedia ja kodanikuühiskonnaga teavitustegevust.

Märkimisväärselt suurenes kontrollitud varadeklaratsioonide arv ja paranes põhjalike kontrollimenetluste kohaldamine ametis. 2021. aastal kahekordistus võrreldes 2020. aastaga algatatud haldus- ja väärteomenetluste arv. Hoolimata ameti ennetavast lähenemisviisist õigusrikkumiste uurimisel ja nende eest karistamisel, millega hoitakse ära korruptsioon vara deklareerimisel ja oht avalikele huvidele, on varasematest aastatest kuhjunud märkimisväärne hulk juhtumeid, eriti seoses suurkorruptsiooniga.

Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse valdkonnas jätkas Montenegro kriminaaluurimiste tulemuslikkuse suurendamist. Hakati taas täielikult kasutama eriuurimismeetmeid. Seadusandlike muudatustega kehtestati kaitsemeetmed poliitilise mõjutamise ärahoidmiseks politseidirektori ametisse nimetamisel ja ametist vabastamisel. Samuti loodi tegelike tulusaajate register. Täiustati tulirelvade haldusraamistikku. Inimkaubanduse valdkonnas oli kohtutes pooleli rohkem kohtuasju ja rohkem tehti lõplikke süüdimõistvaid kohtuotsuseid.

Arreteeriti mõned kuritegelike organisatsioonide juhtfiguurid ja toimus rekordiline arv uimastite konfiskeerimisi. Tööd alustas esimene ühine uurimisrühm ja lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste arv organiseeritud kuritegevust käsitlevates kohtuasjades on tõusuteel.

Riik peab siiski olema tulemuslikum kohtuotsuste tegemisel tubaka ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja rahapesu kohta, parandama finantsuurimiste kasutamist ja suurendama oma suutlikkust konfiskeerida kriminaaltulu. Montenegro peab kõrvaldama mõned süsteemsed horisontaalsed puudused oma kriminaalõiguse süsteemis, sealhulgas tegelema sellega, kuidas menetletakse kohtutes organiseeritud kuritegevuse juhtumeid. Selleks on vaja heidutavat karistuspoliitikat ning tuleb vaadata läbi kokkuleppemenetluse kasutamine organiseeritud ja raske kuritegevusega seotud kohtuasjades.

b) Suurendada suutlikkust esitada süüdistusi rahapesu asjades ja neid asju kohtulikult menetleda

Rahapesuvastase võitluse valdkonnas tuleb Montenegrol alles viia oma õigusaktid kooskõlla ELi viienda rahapesuvastase direktiiviga¹⁸ ning lahendada mõned tegelike tulusaajate ja järelevalvega seotud rakendamisprobleemid. Õnnemänge käsitlev seadus tuleb viia kooskõlla liidu õigustiku ja rahvusvaheliste standarditega. Kehtiv seadus jätab sellesse suure riskiga valdkonda märkimisväärsed lünki ning suurendab rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtu, kuna õiguslikud kaitsemeetmed, mis hoiavad ära organiseeritud kuritegevuse mõju selle valdkonna omandistruktuurile, on ebapiisavad.

2022. aasta veebruaris loodi tegelike tulusaajate register, kust ametiasutused saavad teavet füüsiliste isikute kohta, kes tegelikult omavad või kontrollivad Montenegros registreeritud äriühingute või organisatsioonide aktsiaid. Montenegro keskpangal on residentide kontode keskregister, kuid puudub mitteresidentide kontode register, mis on oluline vahend mitteresidentidega seotud uurimiste jaoks. Tegeletud ei ole puuduliku kinnistusraamatu probleemiga, mis vähendab finantsuurimiste ja vara konfiskeerimise tõhusust.

Esimestele tulemustele rahapesu uurimise valdkonnas tuli lisa, kuid uuritud juhtumite arv on endiselt väike. 2021. aastal tehti kolme isiku kohta kaks kohtuotsust, mis mõlemad põhinesid kokkuleppemenetlusel.

c) Saavutada paremaid tulemusi reageerimisel organiseeritud kuritegevusele, käsitledes sealhulgas kokkuleppemenetluse sagedase kasutamise probleemi

Organiseeritud kuritegevuse juhtumite puhul jätkus 2021. aastal kohtuotsuste ja süüdimõistvate otsuste arvu suurenemine, mis kajastab uurimiste arvu pidevat kasvu viimasel kahel aastal.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ (ELT L 141, 5.6.2015, lk 73–117).

Justiitsministeeriumile oli kokkuleppemenetluse kohaldamise analüüsimisel toeks Euroopa Nõukogu programmibüroo Podgoricas, kes esitas soovitusel võimalike vajalike seadusmuudatuste kohta. Neid soovitusi kasutab ministeeriumi loodud töörühm, et koostada ettepanek kriminaalmenetluse seadustiku muutmise kohta.

d) Jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel

Montenegro on jätkanud Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames sõlmitud kahepoolse kokkuleppe rakendamist. 2021. aasta juunis lõi riiklik julgeolekunõukogu büroo julgeolekusektori luureasutuste operatiivtegevuse koordineerimiseks. Samuti võttis riik vastu otsuse nimetada ametisse riiklik koordinaator ja riikliku ametkondadevahelise töörühma liikmed, et teha lõpp vägivaldsele äärmuslusele, terrorismile, rahapesule ja terrorismi rahastamisele.

2021. aasta aprillis võttis Montenegro vastu elutähtsa taristu kindlaksmääramist ja kaitsmist käsitleva seaduse rakendusmäärused. 2021. aasta detsembris võeti vastu uus terrorismi, rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise ja tõkestamise strateegia. Valitsus esitas samal kuul ka seaduseelnõu lennureisijate broneeringuinfo töötlemise kohta, et ennetada ja avastada terroriakte ja raskeid kuritegusid. Sellega reguleeritakse broneeringuinfo süsteemi Montenegros esimest korda.

Montenegro jätkas koostööd Europoliga ning terrorismivastane üksus jätkas turvalise teabevahetusvõrgu (SIENA) kaudu teabe vahetamist liikmesriikide, Lääne-Balkani partnerite ja kolmandate riikidega, kes on Europoli tegevuspartnerid.

e) Lõpetada võimalikult ruttu investoritele kodakondsuse andmise kava rakendamine

Montenegro ei ole lõpetanud investoritele kodakondsuse andmise kava rakendamist, hoolimata varem teatatud otsusest viia järkjärguline loobumine sellest kavast lõpule 2021. aastal. Vastupidi, 2021. aasta detsembris otsustas Montenegro valitsus pikendada kava rakendamist 2022. aasta lõpuni.

2021. aastal sai Montenegro 241 taotlust 807 isikult. 2021. aasta detsembri seisuga oli selle kava alusel välja antud 264 Montenegro passi.

Komisjon peab investoritele kodakondsuse andmise kava pikendamise otsust kahetsusväärseks ja kutsub Montenegrot jätkuvalt üles lõpetama selle rakendamine võimalikult ruttu. Kava pikendamise otsus valmistab ELile Montenegroga sõlmitud viisavabaduslepingu kontekstis suurt muret¹⁹. Komisjon jätkab selle kava jälgimist, kuni seda rakendatakse ja taotluste läbivaatamine kestab. See jälgimine on vajalik, sest selliseid kavu võidakse kasutada selleks, et minna mööda ELi lühiajalise viisa andmise korrast ja sellega kaasnevast konkreetsete rände- ja julgeolekuriskide põhjalikust hindamisest. Komisjon on seisukohal, et kui leitakse, et sellise kavaga suureneb oht liikmesriikide sisejulgeolekule ja avalikule korrale, võidakse viisavaba reisimise korra kohaldamine peatada²⁰.

3. Soovitused Montenegrole

¹⁹ Nendele riskidele on juhitud tähelepanu ka komisjoni 28. märtsi 2022. aasta soovitusel sammude kohta, mis tuleb viivitamata astuda investoritele kodakondsuse või elamisloa andmise kavade puhul seoses Venemaa sissetungiga Ukrainasse (C(2022) 2028). Peale selle pani Euroopa Parlament oma 9. märtsi 2022. aasta resolutsioonis ette teha investoritele kodakondsuse andmise kavade rakendamise lõpetamisest ELi liikmeks saamise kriteerium (2021/2026(INL)).

²⁰ Vt sellega seoses nõukogu 3. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/366, millega peatatakse osaliselt Euroopa Liidu ja Vanuatu Vabariigi vahelise lühiajalise viisa nõudest loobumist käsitleva lepingu kohaldamine (ELT L 69, 4.3.2022, lk 105).

Montenegro on võtnud meetmeid, et rakendada mõnda komisjoni varasematest soovitustest, eelkõige rahapesu ja terrorismi ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kohta. Samas on Montenegro astunud oma viisapoliitikas ja investoritele kodakondsuse andmise kava puhul samme, mis on esitatud soovitustega vastuolus. Lisapingutused on vajalikud siseasjade valdkonnas tervikuna. Teha tuleb järgmist:

- a) esmajärjekorras viia Montenegro viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) lõpetada viivitamata investoritele kodakondsuse andmise kava rakendamine;
- c) kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatu varjupaigataotlusi;
- d) jätkata edusammude tegemist organiseeritud kuritegevuse, korruptsiooni ja terrorismi ennetamisel ja nende vastu võitlemisel, i) edendades Montenegro osalemist EMPACTis, ii) saavutades veelgi paremaid tulemusi korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse juhtumite menetlemisel ning selliste kuritegudega saadud vara arestimisel, konfiskeerimisel ja tagasivõtmisel, iii) suurendades suutlikkust esitada süüdistusi rahapesuasjades ja neid asju kohtulikult menetleda ning võttes vastu uue seaduse rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise kohta, ning iv) jätkates edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel;
- e) astuda vajalikud sammud, et uuendada tehnilist koostööd Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskusega (EMCDDA).

IV. Põhja-Makedoonia

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

1.1. Rände, varjupaigaküsimuste ja tagasivõtmisalase koostöö valdkonnas võetud meetmed

Põhja-Makedoonia jätkas 2021. aastal meetmete võtmist piiri- ja rändehalduse ning varjupaiga valdkonnas, sealhulgas varjupaigataotlejate vastuvõtutingimuste parandamist.

Liikmesriigid teatasid heast koostööst piirihalduse, rände ja varjupaiga valdkonnas. Põhja-Makedoonia jätkas kahepoolset koostööd liikmesriikidega, sealhulgas Saksamaa, Prantsusmaa, Horvaatia, Madalmaade ja Poolaga. Samuti teatasid liikmesriigid väga heast koostööst Põhja-Makedooniaga tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas, mida kinnitati ka 2022. aasta juunis tagasivõtmise ühiskomitees. Koostöö ELi Varjupaigaametiga jätkus varjupaiga pakkumise ja vastuvõtusuutlikkuse tugevdamiseks kokku lepitud tegevuskava alusel. Jätkus ka koostöö Frontexiga.

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitused.

- a) ***Muuta rändajate registreerimine veelgi süstemaatilisemaks; kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas***

haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatu varjupaigataotlusi

Põhja-Makedoonia jätkas meetmete võtmist, et lahendada rändega seotud probleeme ja parandada rändajate registreerimist. Põhja-Makedoonia jätkas rändajate registreerimise riiklike süsteemide arendamist ning segarändevoogude kindlakstegemise ja registreerimise parandamist. ELi tagasivõtulepingut rakendatakse rahuldavalt.

Tagati jätkuvalt juurdepääs varjupaigamenetlusele. Paraku võib kogu varjupaigamenetlus kesta mitu aastat. See ei ole tõhus ja see võib suurendada edasiliikumise riski. Põhja-Makedoonia peab pöörama tähelepanu muu hulgas usaldusväärsuse hindamisele, otsuste õiguslikule põhjendamisele ja taotlejate isiklike asjaolude individuaalsele hindamisele, hinnates nõuetekohaselt päritoluriiki käsitlevat asjaomast ja ajakohastatud teavet ning seades prioriteediks ilmselgelt põhjendatud juhtumid. Erivajadustega inimeste puhul ei ole rakendatud soodsamat menetluskorda, ehkki see on tagatud seadusega. Varjupaigamenetluse rakendamine ei ole veel kooskõlas liidu õigustikuga. Gazi Baba omavalitsuses hoitakse kinnipeetud ebaseaduslikke rändajaid endiselt meelevaldselt välismaalaste vastuvõtukeskuses, kandmaks hoolt selle eest, et nad annavad tunnistajana ütlusi inimsugeldajate vastu algatatud kohtuasjades. Paraku ei ole selline lähenemisviis kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. Kinnipidamistavade suhtes ei rakendata ikka veel tõhusat kohtulikku kontrolli ning kinnipeetud rändajatele ei pakuta õiguslast nõustamist ega abi, et neil oleks tõhus juurdepääs õigusemõistmisele ja õiguskaitsevahenditele.

b) Viia Põhja-Makedoonia viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu

Põhja-Makedoonia ei astunud 2021. aastal samme, et viia riigi viisapoliitika paremini kooskõlla ELi poliitikaga. Põhja-Makedoonias on viisanõudest vabastatud mitme kolmanda riigi, sealhulgas Aserbaidžani, Botswana, El Salvadori, Kuuba ja Türgi kodanikud, kellelt ELis nõutakse viisat. Tuleks vältida mis tahes edasisi kõrvalekaldumisi ELi viisanõudega riikide loetelust. Põhja-Makedoonia peaks tagama edusammud oma poliitika kooskõlastamisel selle loeteluga, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu. Sellest saab oluline teema ELi ja Põhja-Makedoonia vahel jätkuvas dialoogis. Komisjon jälgib ja hindab viisanõudest vabastamise peatamise korra raames ja vastavalt viisamääruse artiklile 8 pidevalt samme, mida Põhja-Makedoonia astub ELi viisapoliitikaga kooskõla saavutamiseks.

1.2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Liikmesriikides esitatud Põhja-Makedoonia kodanike rahvusvahelise kaitse taotluste arv 2021. aastal peaaegu neljakordistus (suurenen 293 %): 2020. aastal esitati 1 360 taotlust ja 2021. aastal 5 345 taotlust. Heaks kiidetud taotluste määr langes veidi, 1,8 %-lt 2020. aastal 1,2 %-le 2021. aastal.

2021. aastal teatati ELi tasandil 12st Põhja-Makedoonia kodanike ebaseaduslikust piiriületusest (2020. aastal 18). Ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Põhja-Makedoonia kodanike arv püsis 2021. aastal eelmise aastaga võrreldes üsna stabiilne: 2021. aastal oli ebaseaduslikult riigis viibimise juhtumeid 6 305 võrreldes 6 270ga 2020. aastal (kasv alla 1 %). Sisenemiskeeldude arv suurenes 20 %, kasvades 2 415 keelust 2020. aastal 2 905 keeluni 2021. aastal.

Eelmisel aastal vähenes i) Põhja-Makedoonia kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv (2020. aastal 2 360 otsust, 2021. aastal 2 200 otsust (7 % vähem)) ja ii) tagasisaadetud inimeste arv (2020. aastal 1 510 inimest, 2021. aastal 1 040 inimest (31 % vähem)). Liikmesriigid on igal juhul teatanud heast koostööst tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas.

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

Põhja-Makedoonia jätkas meetmete võtmist võitluses organiseeritud kuritegevuse (sh uimasti- ja inimkaubanduse), korruptsiooni ja rahapesu vastu. Riik jätkas ka võitlust terrorismi ja selle rahastamise vastu ning radikaliseerumise ennetamist, võttes Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava järelmeetmeid.

Liikmesriigid, Europol ja Eurojust on üldiselt teatanud heast koostööst Põhja-Makedooniaga julgeoleku valdkonnas. Põhja-Makedoonia jätkas 2021. aastal kahepoolset koostööd liikmesriikidega, sealhulgas Tšehhi, Saksamaa, Prantsusmaa ja Madalmaadega.

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitusel.

a) Parandada tulemusi seoses suurkorruptsiooni juhtumites tehtavate lõplike süüdimõistvate kohtuotsustega, sealhulgas konfiskeerides rohkem kuritegelikku vara

Põhja-Makedoonia jätkas reformide elluviimist võitluses korruptsiooniga, sealhulgas suurkorruptsiooniga. Kriminaalmenetlustes tuleks konfiskeerida rohkem kuritegelikku vara – 2021. aastal konfiskeeriti vara vaid neljal juhul. Kuritegeliku vara konfiskeerimisest peaks saama strateegiline prioriteet organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja suurkorruptsiooni vastu võitlemisel riigis.

b) Parandada veelgi tulemusi organiseeritud kuritegevuse ja rahapesuga seotud uurimiste, süüdistuste esitamise ja süüdimõistmise valdkonnas

Põhja-Makedoonia on teinud edusamme tulemuste parandamisel organiseeritud kuritegevuse ja rahapesuga seotud uurimiste, süüdistuste esitamise ja süüdimõistmise valdkonnas. Rahapesuga seoses esitati 2021. aastal süüdistus üheksa isiku vastu ning tehti esimeses kohtuastmes otsus seitsme ja teises kohtuastmes kahe isiku kohta. Organiseeritud kuritegevuse valdkonnas algatati 2021. aastal 17 uurimist 119 isiku suhtes. Süüdistus esitati 55 isiku vastu. Finantsuurimine korraldati kolmel juhul. Kuritegelikku vara ei konfiskeerita piisavalt (vaid kümme esimeses kohtuastmes tehtud otsust konfiskeerida vara, mis enamasti oli väheväärtuslik, nt auto, raha või mobiiltelefon).

Rahapesu vastase võitluse valdkonnas võttis Põhja-Makedoonia 2021. aasta juunis vastu uue riikliku riskihinnangu ja 2024. aastaks ellu viidava tegevuskava. Samuti on sisse seatud tegelike tulusaajate register, samal ajal kui ulatuslik pangakontode register tuleb alles luua.

c) Suurendada osalemist uurimistes ja süüdistuste esitamises, mis on koordineeritud või ühised piirkonna riikide ja liikmesriikidega

Põhja-Makedoonia suurendas strateegilist ja operatiivkoostööd rahvusvaheliste partneritega, osaledes ühisprojektides Interpoli, Europoli, Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskuse (SELEC), CEPOLi, Frontexi ja OSCEga. Koos EMPACTiga osales riik ka kahe- ja mitmepoolsetes algatustes (ühistegevuspäevadel) ning muus tegevuses, et suurendada operatiivteabe vahetamist Interpoli, Europoli, SELECI ja liikmesriikidega.

Riik jätkas riikliku kava elluviimist, et taasintegreerida, resotsialiseerida ja rehabiliteerida

tagasipöörduvad terroristist välisvõitlejad ja nende pered. Siiski on vaja edasisi edusamme ühtse ja kõikehõlmava lähenemisviisi väljatöötamisel selle probleemi lahendamiseks.

d) Kasutada täiel määral organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riikliku koordineerimiskeskuse suutlikkust

Organiseeritud ja raske kuritegevuse vastase võitluse riiklik koordineerimiskeskus toimib, kuid vaja on suurendada selle keskuse operatiivsuutlikkust – kõik asutused ei ole oma esindajat sinna lähetanud, mis piirab keskuse tõhusust. Keskus aitas kaasa andmete kogumisele ja hõlbustas osalevate asutuste vahelist teabevahetust, toetades niiviisi nende jõupingutusi võitluses organiseeritud ja raske kuritegevusega.

e) Jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel

Põhja-Makedoonia on teinud suuri edusamme Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames sõlmitud kahepoolse kokkuleppe rakendamisel ning pooled on leppinud kokku selle kokkuleppe ajakohastamises. Põhja-Makedoonia esitas 2022. aasta märtsis neljanda vahearuande. Kokkuleppes kindlaks määratud, kuid seni ellu viimata meetmetega seoses tuleb teha lisapingutusi.

Vägivaldse äärmusluse ja terrorismi vastu võitlemise riiklik komitee osales piirkondliku julgeolekukoostöö edendamiseks ja suutlikkuse suurendamiseks projektides ja seminaridel, et lahendada terroristist välisvõitlejate taasintegreerimisega ning radikaliseerumise ja vägivaldse äärmusluse ennetamisega seotud probleeme. Põhja-Makedoonia lõi terrorismi vastu võitlemiseks ka ametkondadevahelise töörühma ja riikliku tegevusüksuse. Riik tegi koostööd ja vahetas tulemuslikult teavet Europoliga terrorismivastase võitluse valdkonnas ning viis lõpule rahapesu ja terrorismi rahastamise vastaste meetmete elluviimise.

f) Rakendada täielikult uut moodulit, mis on mõeldud rahapesu andmebüroo teatatud kahtlaste tehingute jälgimiseks, ning koguda andmeid selle mooduli kasutamise kohta prokuratuurides

Rahapesu andmebüroo on võtnud kasutusele IT-süsteemi juhtumite haldamiseks. Pädevad asutused (siseministeerium, peaprokuratuur, maksuamet, finantspolitsei ja tolliamet) esitavad rahapesu andmebüroole teateid kahtlaste tehingute kohta elektrooniliselt. Kui esitatud andmete töötlemisel ja analüüsimisel tekib rahapesu, terrorismi rahastamise või muu kuriteo kahtlus, esitab andmebüroo pädevatele asutustele aruande või teate.

2021. aasta jaanuaris seadis rahapesu andmebüroo sisse elektroonilise süsteemi, et jälgida nende meetmete tulemusi, mille pädevad asutused on võtnud pärast andmebüroolt aruande või teate saamist. Lisaks – et saada täielik ülevaade selle süsteemi tõhususest ja tulemuslikkusest – kandis rahapesu andmebüroo kõik 2017. aasta algusest saati pädevatele asutustele esitatud aruanded ja teated juhtumite jälgimise süsteemi.

g) Mitte võimaldada anda süstemaatiliselt kodakondsust erilise majandushuvi eest

Põhja-Makedoonia kodakondsusseadus võimaldab saada kodakondsuse erilise majandushuvi eest, ilma et kohaldataks eelnevalt riigis elamise nõuet. 2021. aasta oktoobri seisuga oli saanud majandushuvi eest kodakondsuse 115 isikut, mida on rohkem kui 2020. aastal (2020. aasta detsembri seisuga 103 isikut). Võttes arvesse seda, et Põhja-Makedoonia kodakondsusseadus võimaldab saada kodakondsuse erilise majandushuvi eest, ilma et kohaldataks eelnevalt riigis elamise nõuet, ning arvestades ka taotlejate ja edukate taotlejate arvu, jälgitakse tähelepanelikult ELile kaasnevaid võimalikke rände- ja julgeolekuriske. Komisjon on juhtinud nendele riskidele ka Põhja-Makedoonia

tähelepanu. Kodakondsuse süstemaatiline andmine investeringute eest valmistab ELile suurt muret. See võib mõjutada viisavaba reisimise korda, kuna seda võidakse kasutada selleks, et minna mööda lühiajalise viisa andmise korrast ja sellega kaasnevast konkreetsete rände- ja julgeolekuriskide põhjalikust hindamisest. Komisjon on seisukohal, et kui leitakse, et kõnealuse seaduse rakendamisel suureneb oht liikmesriikide sisejulgeolekule ja avalikule korrale, võidakse viisavaba reisimise korra kohaldamine peatada²¹.

3. Soovitused Põhja-Makedooniale

Põhja-Makedoonia on võtnud meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Siiski on vaja lisapingutusi rändehalduse valdkonnas ning võitluses rahapesu, terrorismi, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu, samuti erilise majandushuvi eest kodakondsuse andmise küsimuses. Eelkõige tuleb teha järgmist:

- a) esmajärjekorras viia Põhja-Makedoonia viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi;
- c) mitte võimaldada anda süstemaatiliselt kodakondsust erilise majandushuvi eest;
- d) võtta vastu terrorismivastase võitluse ning vägivaldse äärmusluse ennetamise ja selle vastu võitlemise ajakohastatud strateegiad ning jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel;
- e) jätkata jõupingutusi korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse ennetamisel ja nende vastu võitlemisel, i) parandades tulemusi suurkorruptsiooni juhtumites tehtavate lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste valdkonnas, sealhulgas konfiskeerides kuritegelikku vara, ii) parandades tulemusi organiseeritud kuritegevuse ja rahapesuga seotud uurimiste, süüdistuste esitamise ja süüdimõistmise valdkonnas, iii) osaledes uurimistes ja süüdistuste esitamises, mis on paremini koordineeritud või ühised piirkonna riikide ja liikmesriikidega ning iv) kasutades täiel määral organiseeritud ja raske kuritegevuse vastase võitluse riikliku koordineerimiskeskuse suutlikkust.

V. Serbia

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

1.1 Rände, varjupaigaküsimuste ja tagasivõtmisalase koostöö valdkonnas võetud meetmed

Serbia jätkas 2021. aastal meetmete võtmist piiri- ja rändehalduse ning varjupaiga valdkonnas. Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Serbiaga rände- ja piirihalduse ning tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas. Piirikontrolli õigusraamistik on suuresti ühtlustatud liidu õigustikuga. Serbia jätkas integreeritud piirihalduse strateegia ja tegevuskava tulemuslikku rakendamist, olles ise

²¹ Vt sellega seoses nõukogu 3. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/366, millega peatatakse osaliselt Euroopa Liidu ja Vanuatu Vabariigi vahelise lühiajalise viisa nõudest loobumist käsitleva lepingu kohaldamine (ELT L 69, 4.3.2022, lk 105).

jättkuvalt suure rändesurve all, nagu teisedki Lääne-Balkani partnerid. Serbia jätkas tegevuskava elluviimist, et suurendada varjupaigaküsimuste lahendamise alast ja vastuvõtusuutlikkust, nagu oli kokku lepitud EUAaga.

Europoliga tehti mitmel tasandil korrapärast koostööd, et võidelda rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu. Serbia osales mitmes ebaseadusliku rände ja inimkaubanduse vastases rahvusvahelises operatsioonis. Riik rakendab ka inimkaubanduse ennetamise ja lõpetamise strateegiat aastateks 2017–2022, milles keskendutakse naiste ja laste kaitsele. Serbia ametiasutused suurendasid jätkuvalt oma suutlikkust majutada rändajaid ja hoolitseda nende eest COVID-19 pandeemia põhjustatud eriolukorras.

1. mail 2021 jõustus Frontexi ja Serbia vaheline staatust käsitlev kokkulepe²². Belgradis on kohapeal Frontexi kontaktametnik (kellel on Serbiat, Bosniat ja Hertsegoviinat ning Montenegrot hõlmav piirkondlik mandaat). 16. juunil 2021 käivitati Frontexi ja Serbia ühisoperatsioon, et tõkestada ebaseaduslikku rännet, võidelda piiriülese kuritegevuse vastu ja tugevdada õiguskaitsekoostööd. Praegu on käimas 2022. aasta ühisoperatsioon.

Üks liikmesriik teatas märkimisväärsest tagasivõtmisega seotud probleemist, mis oli tingitud erinevusest kahepoolse kokkuleppe tõlgendamisel; praegu toimuvad läbirääkimised selle probleemi lahendamiseks. Üks teine liikmesriik teatas koostööst võitluses võltsitud reisidokumentide kasutamise vastu. Veel üks liikmesriik teatas Serbia kolme ebaseadusliku rände võrgustiku lammutamisest.

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitusel.

a) Võtta vastu Schengeni tegevuskava ja tagada kõigi asjaomaste valitsusasutuste piisav osalemine

2018. aasta oktoobris hakati ellu viima Schengeni tegevuskava koostamise alast mestimisprojekti (IPA 2014). Serbia siseministeeriumi välispartnerid olid Ungari ja Leedu. Projekt, mille raames hinnati Serbia õigusraamistikku ja selle kooskõla Schengeni õigustikuga, aitas viia siseriiklikud õigusaktid vastavusse Schengeni õigustikuga. Tulemuseks on dokument, mida saab kasutada Schengeni alaga ühinemise tegevuskava projekti lõplikul väljatöötamisel. Projekt lõppes 2021. aasta detsembris.

b) Töötada välja ja võtta kooskõlas uute integreeritud piirihalduse põhimõtetega vastu uus integreeritud piirihalduse strateegia ja tegevuskava

19. augustil 2021 loodi spetsiaalne töörühm, kellele anti ülesanne koostada Serbia Vabariigi integreeritud piirihalduse strateegia aastateks 2022–2027. Praegu on käimas strateegia ja tegevuskava vastuvõtmine.

c) Kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi

²² Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti tegevust Serbia Vabariigis käsitlev Euroopa Liidu ja Serbia Vabariigi vaheline staatust käsitlev kokkulepe.

2021. aastal rahastati 34 programmi, et suurendada pagulaste, riigisest põgenike ja tagasipöördujate teadlikkust viisavaba reisimise korrast ning parandada nende sotsiaalset integreerimist ja olemasolevaid mehhanisme, mis võimaldavad neil kasutada oma õigusi. Valitsus rahastas kohalikke omavalitsusi, et tegeleda tagasipöördujate vajadustega. Siseministeerium rakendab tagasipöördujate taasintegreerimise strateegiat ning strateegiat roma meeste ja naiste sotsiaalseks kaasamiseks Serbia Vabariigis aastatel 2016–2025.

d) Viia Serbia viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu

Serbia viisapoliitikas ei peeta kinni nende kolmandate riikide loetelust, kelle kodanikelt nõutakse lühiajaliseks ELis viibimiseks viisat. Serbias on viisanõudest vabastatud järgmiste ELi viisanõudega hõlmatud riikide loetellu kuuluvate riikide kodanikud: Armeenia, Aserbaidžaan, Bahrein, Boliivia, Guinea Bissau, Hiina, India, Indoneesia, Jamaica, Kasahstan, Katar, Kuuba, Kuveit, Kõrgõzstan, Mongoolia, Omaan, Suriname, Türgi, Valgevene ja Venemaa.

Kooskõla puudumine ELi viisapoliitikaga on toonud üha enam kaasa ebaseaduslikke rändevoogusid Lääne-Balkani rändeteel, mis kahjustab Serbia rände- ja piirihaldussüsteemi rakendamist. Selle probleemiga tuleks tegeleda esmajärjekorras. 2022. aasta esimeste kuude tõendid osutavad ennekõike sellele, et Burundi, Tuneesia, India, Kuuba ja Türgi kodanikud lahkusid Serbiast, et jätkata ebaseaduslikku liikumist liikmesriikide poole mööda Lääne-Balkani rändeteed. Kolmandate riikide viisapoliitika võib avaldada märkimisväärset mõju ELi suunal toimuvale ebaseaduslikule rändele. Seepärast aitab viisapoliitika kooskõlastamine ELi poliitikaga kaasa nende partnerite ja ELi vahelise viisavaba reisimise korra heale toimimisele. 20. oktoobril 2022 teatas Serbia komisjonile, et kooskõlas kõrgeimal poliitilisel tasandil komisjonile antud lubadustega on vastu võetud otsus kehtestada Burundi²³ ja Tuneesia²⁴ kodanikele viisanõue. Serbia on võtnud kohustuse järgida täpsemalt nende kolmandate riikide loetelu, kelle kodanikelt nõutakse lühiajaliseks ELis viibimiseks viisat, eelkõige kehtestada 2022. aasta lõpuks viisanõue India kodanikele. Komisjon jääb ootama täiendavat viisapoliitika kooskõlastamist vastavalt neile kohustustele ning lisateavet kavandatud meetmete ja nende tulemusliku rakendamise kohta. Komisjon jälgib ja hindab viisanõudest vabastamise peatamise korra raames ja vastavalt viisamääruse artiklile 8 pidevalt samme, mida Serbia astub ELi viisapoliitikaga kooskõla saavutamiseks.

1.2 Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Serbia kodanikud esitasid 2021. aastal liikmesriikides 3 390 rahvusvahelise kaitse taotlust, mida on 2020. aastaga (2 780) võrreldes 22 % rohkem. Heaks kiidetud taotluste määr tõusis 4 %-lt 2020. aastal 6 %-le 2021. aastal.

Serbia kodanike ebaseaduslike ELi välispiiri ületuste arv suurenes 28 %, kasvades 21-lt 2020. aastal 37-le 2021. aastal. Ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Serbia kodanike arv kahanes 12 %: 2021. aastal oli selliseid isikuid 14 430 võrreldes 16 355ga 2020. aastal. Samas suurenes – pärast

²³ Otsus jõustus 22. oktoobril 2022.

²⁴ Otsus jõustus 20. novembril 2022.

alates 2018. aastast registreeritud pidevat vähenemist – sisenemiskeelu saanud Serbia kodanike arv 2021. aastal 15 % (2020. aastal 7 210 kodanikku, 2021. aastal 8 265 kodanikku)

2021. aastal vähenes 2020. aastaga võrreldes nii Serbia kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv (2020. aastal 6 265 otsust, 2021. aastal 5 650 otsust (10 % vähem)) kui ka tegelikult tagasi saadetud inimeste arv (2020. aastal 3 540 inimest, 2021. aastal 3 020 inimest (15 % vähem)). Frontex on teatanud üldiselt headest kogemustest tagasisaatmisega seotud tegevuse elluviimisel Serbias.

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

Serbia jätkas meetmete võtmist organiseeritud kuritegevuse (sh uimasti- ja inimkaubanduse) ja terrorismi vastu võitlemisel, korruptsiooni ennetamisel ja kriminaalasjades tehtava õiguskoostöö tugevdamisel. Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Serbiaga julgeoleku valdkonnas. Serbia jätkas koostööd Europoli ja Eurojustiga ning osales ühistevuses mitme liikmesriigiga. Turvaline sidekanal SIENA toimib ja seda kasutatakse korrapäraselt. Serbia ja CEPOLi vaheline koostöö sujub hästi.

2021. aasta veebruaris viidi põhiseadusesse tehtavate muudatuste väljakuulutamise ja parlamendis edukalt lõpule kohtusüsteemi sõltumatuse suurendamiseks kavandatud põhiseaduse reformi esimene etapp. Rakendusakt, mis peaks vastu võetama 2023. aasta veebruaris, on oluline selleks, et tugevdada tagatise kohtunike võimaliku poliitilise mõjutamise vastu.

2021. aastal tugevdas Serbia organiseeritud kuritegevuse vastaseid operatsioone pärast nende raugemist 2020. aastal seoses COVID-19 pandeemiaga. Iseäranis pingutati selleks, et võidelda uimastikaubanduse ning relvade ebaseadusliku valmistamise ja nendega ebaseadusliku kauplemise vastu. Mitut operatiivtegevust viidi ellu koostöös Europoliga. Samuti osales Serbia politsei mitmes analüütilises EMPACTi projektis. Serbia teatas, et eriti tihedat koostööd tehti ühe liikmesriigiga, eesmärgiga parandada rahvusvahelist koostööd kuritegeliku vara konfiskeerimisel. 2021. aasta teises pooles hakati tegema eeltööd kriminaalkodeksi muutmiseks, keskendudes organiseeritud kuritegevusele, eeskätt relvade ebaseadusliku valmistamise ja nende ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamisele.

Mitu olulist probleemi on siiski veel lahendamata. ELis jätkavad aktiivset tegutsemist Serbiast pärit või Serbiaga seotud kuritegelikud võrgustikud. Nende kuritegelik tegevus on mitmekesine ning hõlmab organiseeritud varavastast kuritegevust (sissetungimisega toime pandud vargused, mootorsõidukitega seotud kuriteod, röövimised), rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist, küberkuritegevust, mittesularahaliste maksevahenditega seotud pettust, tubakatoodete ebaseaduslikku tootmist, üle piiri toimetamist ja kaubandust ning uimastikaubandust (eelkõige kaubitsemise kokaiini ja herooiniga)²⁵. Serbia on oluline transiidiriik rändajate smugeldamisel mööda Lääne-Balkani rändeteed, seega osalevad Serbia inimsmugeldajad aktiivselt ebaseaduslike rändajate vedamises kogu piirkonnas. Mitmes liikmesriigis kasutavad Serbia inimkaubanduse võrgustikud ohvraid, sealhulgas alaealisi ära, eelkõige tööalaselt või sundides neid panema toime kuritegusid. Terrorismivastases võitluses peab Serbia kõige suuremaks julgeolekuprobleemiks terroristist välisvõitlejate tagasipöördumist.

²⁵ Teave, mille liikmesriigid esitasid 2021. aasta raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hinnangu jaoks.

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitused.

a) Parandada tulemusi suurkorruptsiooni juhtumitega seotud uurimiste, süüdistuste ja lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste, sealhulgas kuritegeliku vara arestimise ja konfiskeerimise valdkonnas

Serbia on teinud muudatusi, et paremini mõõta oma tulemusi suurkorruptsiooni juhtumitega seotud uurimiste, süüdistuste ja lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste, sealhulgas kuritegeliku vara arestimise ja konfiskeerimise valdkonnas.

Suurkorruptsiooni juhtumite puhul suurenes 2021. aastal võrreldes 2020. aastaga veidi süüdistuste ja lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste arv.

Esimese astme kohtud tegid organiseeritud kuritegevuse prokuratuuri süüdistuse põhjal 2021. aastal otsuse kümne isiku kohta (2020. aastal 22). Lõplik süüdimõistev kohtuotsus tehti 19 isiku kohta (2020. aastal 11). Organiseeritud kuritegevusega tegelev prokuratuur andis korralduse algatada uurimine 22 isiku suhtes ja esitas 22 süüdistust (2020. aastal 19). Nii nagu 2020. aastal, ei olnud ühtki vara lõpliku konfiskeerimise juhtumit (2019. aastal 3). Serbial tuleb alles saavutada veenvaid tulemusi vara konfiskeerimisel korruptsioonijuhtumite puhul.

Prokuratuuride korruptsioonivastase võitluse eriosakonnad said 2021. aastal 3 035 kuriteokaebust (2020. aastal 2 936). Nad andsid korralduse teha 270 uurimist ja algatasid paralleelse finantsuurimise 67 isiku suhtes (2020. aastal 23). Kokku esitati 540 süüdistust (2020. aastal 470). Esimese astme kohtud tegid nende osakondade esitatud süüdistuste põhjal otsuse 271 isiku kohta (2020. aastal 230). Lõplik süüdimõistev kohtuotsus tehti 255 isiku kohta (2020. aastal 195).

Üldise jurisdiktsiooniga prokuratuurid (mitte eriosakonnad) andsid 2021. aastal 29 korraldust uurida korruptsiooni- ja majanduskuritegusid (2020. aastal 22) ning esitasid vähem süüdistusi kui 2020. aastal, kuna juhtumid anti järk-järgult üle eriosakondadele (2020. aastal 136 süüdistust, 2021. aastal 63 süüdistust). Esimese astme kohtud mõistsid süüdi 132 isikut ja viimase astme kohtud 80 isikut. Vara lõplik konfiskeerimine toimus vaid ühel juhul (2020. aastal kolmel juhul).

b) Võtta vastu uus korruptsioonivastase võitluse strateegia, mis tugineb usaldusväärsele ja realistlikule tegevuskavale ning tõhusale koordineerimismehhanismile

Kuna 2013.–2018. aasta riiklik korruptsioonivastase võitluse strateegia on kaotanud kehtivuse, peab Serbia vastu võtma uue strateegia, mis tugineb realistlikule tegevuskavale ja tõhusale koordineerimismehhanismile, ja hakkama seda rakendama. Paraku on selle uue strateegia ja tegevuskava väljatöötamine alles pooleli.

Korruptsiooni suhtes iseäranis haavatavate sektorite jaoks võttis Serbia 2021. aasta septembris vastu tegevuskava korruptsiooni ennetamiseks erilise riskiga valdkondades.

Haridusministeerium võttis 2021. aasta oktoobris vastu tegevuskava korruptsiooni ennetamiseks hariduse valdkonnas ja tervishoiuministeerium võttis 2021. aasta detsembris vastu kava võitluseks korruptsiooni vastu tervishoiusektoris. Mõlemat kava tuleb rakendada 2022. aastal.

c) Jätkata edusammude tegemist Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava rakendamisel

Ühise tegevuskava 1. eesmärgi raames määras valitsus 2021. aasta detsembris siseministri terrorismi ennetamise ja selle vastu võitlemise riiklikuks koordinaatoriks. Olemas on riiklik koordineeriv organ, mille ülesanne on kooskõlastada terrorismi ennetamist ja selle vastu võitlemist.

Ühise tegevuskava 2. eesmärgi raames jätkas valitsus tegevuskava elluviimist, et riigipiiri ületamisel tuvastada Serbia kodakondsust omavad tagasipöörduvad terroristid välisvõitlejad.

d) Suurendada jõupingutusi, et ennetada mis tahes vormis radikaliseerumist, mis toob kaasa vägivaldse äärmusluse ja terrorismi, sealhulgas vägivaldse paremäärmusluse

Serbia jätkab jõupingutuste tegemist selles valdkonnas. 2021. aastal kasutati aktiivselt SIENA platvormi. 2021. aasta aprillist maini keskendus Serbia koos Europoliga äärmuslikule veebisisule. Tšehhi teatas, et oli teinud Serbiaga koostööd valeuudiste vastu võitlemisel, et suurendada desinformatsiooni ja propagandaga kokku puutuvate ajakirjanike ja valimisvaatlejate suutlikkust.

3. Soovitused Serbiale

Serbia on võtnud meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Siiski on vaja lisapingutusi viisapoliitika, piirihalduse, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse ning mis tahes vormis vägivaldse äärmusluse ennetamise ja selle vastu võitlemise valdkonnas. Eelkõige tuleb teha järgmist:

- a) võtta vastu uus integreeritud piirihalduse strateegia ja tegevuskava kooskõlas uute integreeritud piirihalduse põhimõtetega;
- b) täita kõrgeimal poliitilisel tasandil antud lubadus ja esmajärjekorras viia Serbia viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- c) võtta vastu uus korruptsioonivastase võitluse strateegia ning usaldusväärne ja realistlik tegevuskava;
- d) parandada tulemusi võitluses organiseeritud kuritegevuse (sh uimastikaubanduse) ja rahapesu vastu, kuritegeliku vara konfiskeerimisel ja rändajate ärakasutamise ärahoidmisel liikmesriikides;
- e) jätkata Lääne-Balkani terrorismivastase võitluse ühise tegevuskava raames sõlmitud kahepoolse kokkuleppe rakendamist, keskendudes eeskätt võitlusele terrorismi rahastamise vastu (4. eesmärk) ja elutähtsa taristu kaitsele (5. eesmärk); võtta kooskõlas ELi poliitikaga vastu uus terrorismivastase võitluse ja vägivaldse äärmusluse ennetamise strateegia ja tegevuskava, mis hõlmab kõiki radikaliseerumise ja vägivaldse äärmusluse vorme (olenemata nende poliitilistest, usulistest või etnilistest algpõhjustest).

VI. Gruusia

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

1.1. Viisanõude kaotamise kriteeriumide pideva täitmise tagamiseks võetud meetmed

Liikmesriigid kinnitasid jätkuvalt head koostööd Gruusia ametiasutustega tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas. Hästi sisse seatud tagasivõtmisjuhtumite haldamise süsteem osutus eriti

kasulikuks pandeemia ajal. Jõupingutused tagasipöördujate kutsealaseks ja sotsiaalseks taasintegreerimiseks jätkusid riikliku taasintegreerimise programmi raames.

11. veebruaril 2021 allkirjastati Frontexi ja Gruusia vaheline läbivaadatud töökorraldus²⁶. Frontexiga tehtava tõhustatud koostöö kaudu osaleb Gruusia ühisoperatsioonides ja ühistes tagasisaatmisoperatsioonides. Gruusia rahvusvahelistesse lennujaamadesse on lähetatud rohkem Frontexi ametnikke ja Gruusia politseiametnikke on lähetatud asjaomaste liikmesriikide lennujaamadesse.

Gruusia kohaldab uut rändestrateegiat aastateks 2021–2030 ja seonduvat 2022. aasta tegevuskava. 2021. aastal sai riigist vaatleja Euroopa rändevõrgustikus. 2021. aasta augustis võeti vastu uus tegevuskava kodakondsuseta isikute arvu vähendamiseks.

Kõige viimane integreeritud piirihalduse strateegia ja sellega seotud tegevuskava kaotasid 2018. aastal kehtivuse. Uus strateegia ja tegevuskava ei ole veel heaks kiidetud; seda tehakse eeldatavasti 2022. aasta sügisel. Jätkusid püüdlused suurendada uue taristu ja lisaseadmete abil turvalisust ja julgeolekut piiridel ning parandada suutlikkust maa-, õhu- ja merepiiril.

Gruusia teeb nii operatiiv- kui ka analüütilisel tasandil korrapärast koostööd Europoliga, sealhulgas rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise valdkonnas. Et võtta sihikule sellega tegelevad kuritegelikud võrgustikud, teeb riik kahepoolset koostööd liikmesriikidega, sealhulgas ulatusliku politseiatašeede võrgustiku kaudu.

Gruusia teatas, et vahetab Interpoliga teavet kadunud ja varastatud passide kohta. Mittebiomeetrilised passid kõrvaldatakse järk-järgult kasutusest 31. detsembriks 2024, mil aeguvad kõik mittebiomeetrilised dokumendid. 2022. aasta 1. jaanuari seisuga oli kehtivate mittebiomeetriliste passide arv 12 371.

Üks liikmesriik teatas koostööst Gruusiaga dokumendipettuse vastu võitlemise valdkonnas. Ühe teise liikmesriigiga allkirjastati kahepoolne kokkulepe võitluseks ebaseadusliku rände vastu.

1.2. Viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljanda aruande rännet käsitlevate soovitude täitmiseks võetud meetmed

a) Jätkata ennetavat tegelemist liikmesriikides põhjendamatute varjupaigataotluste esitamise probleemiga; kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi

Gruusia tegi suuri jõupingutusi, et tegeleda liikmesriikides põhjendamatute varjupaigataotluste esitamise probleemiga. Alates 1. jaanuarist 2021 on takistatud 2 202 kodaniku riigist lahkumist, tuginedes õigusaktile, mis võimaldab ametiasutustel takistada lahkumist liikmesriikidesse, kui põhitingimused (elatusvahendite olemasolu jms) ei ole täidetud. Ebaseaduslikult välisriigis viibivaid

²⁶ <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-renews-working-arrangement-with-georgia-e0212v#:~:text=Under%20the%20revised%20arrangement%2C%20Frontex,of%20border%20management%20and%20return.>

Gruusia kodanikke abistavatele isikutele on võimalik esitada süüdistus, ehkki ametiasutused tunnustavad, et asjaomast menetlust ei ole lihtne rakendada.

Gruusia korraldas ka suunatud teavitus- ja suutlikkuse suurendamise kampaaniaid, kus olid tähelepanu keskmes ELi reisimise ja seal elamise tingimused.

b) Viia Gruusia viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu

Gruusia viisapoliitikas ei ole kooskõlas nende kolmandate riikide loeteluga, kelle kodanikelt nõutakse lühiajaliseks ELis viibimiseks viisat. Gruusias on viisanõudest vabastatud järgmiste ELi viisanõudega hõlmatud riikide loetellu kuuluvate riikide kodanikud: Ecuador, El Salvador, Iraan, Jordaania, Kasahstan, Katar, Kuveit, Kõrgõzstan, Liibanon, Lõuna-Aafrika, Omaan, Saudi Araabia, Tadžikistan, Tai, Türgi, Türkmenistan, Usbekistan ja Venemaa. 2021. aastal Gruusia selles küsimuses edusamme ei teinud.

1.3. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Liikmesriikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv suurenes 2021. aastal 2020. aastaga võrreldes 69 %: 2020. aastal esitati 8 650 taotlust ja 2021. aastal 14 600 taotlust. Heaks kiidetud taotluste määr tõusis veidi, 4,3 %-lt 2020. aastal 4,9 %-le 2021. aastal.

2021. aastal ületasid Gruusia kodanikud ebaseaduslikult liikmesriigi piiri 30 korral, mida on sama palju kui 2020. aastal. Ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Gruusia kodanike arv suurenes 2021. aastal 28 %: 2021. aastal oli selliseid isikuid 13 000 võrreldes 10 165ga 2020. aastal. Kooskõlas selle kasvusuundumusega suurenes 50 % Gruusia kodanikele väljastatud sisenemiskeeldude arv, kasvades 2 065 keelust 2020. aastal 3 105 keeluni 2021. aastal.

Gruusia kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv vähenes 2021. aastal 13 % (2020. aastal 12 120 otsust, 2021. aastal 10 595 otsust), samuti vähenes tagasisaadetud inimeste arv (2020. aastal 6 330 inimest, 2021. aastal 5 495 inimest). Frontex on igal juhul teatanud ELi tagasivõtulepingu rahuldavast rakendamisest 2021. aastal. Mitu liikmesriiki on teatanud heast koostööst Gruusiaga, eriti repatrieerimislendude kasutamisel.

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

2.1. Viisanõude kaotamise kriteeriumide pideva täitmise tagamiseks võetud meetmed

Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Gruusiaga julgeoleku valdkonnas. Gruusia jätkas koostööd Europoliga ja Eurojustiga ning osales ühistevõttes mitme liikmesriigiga. Riik tegi korrapäraselt koostööd ELi kriminaaltulu jälitamise talitustega, täites taotlused õigeaegselt.

Gruusia jätkas võitlust korruptsiooni vastu: 2021. aastal esitati süüdistus 197 isikule ja mõisteti süüdi 117 isikut, sealhulgas seitse kõrget ametnikku. Tehti suuri jõupingutusi eriprokuröride ja finantsuurijate koolitamiseks, keskendudes vara jälitamise meetoditele ning arestimis- ja konfiskeerimismenetlusele. 16. märtsil 2021 läks korruptsioonivastase võitluse koordineerimise ülesanne üle justiitsministeeriumilt valitsusele ja peaminister hakkas teostama otsest järelevalvet kogu asjaomase poliitika üle. 2021. aasta aprillis avaldas Euroopa Nõukogu riikide korruptsioonivastane ühendus (GRECO) aruande, milles kinnitati, et Gruusia oli suuresti ellu viinud GRECO 2017. aasta soovitusel korruptsioonivastase võitluse kohta.

Gruusia jätkas organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riikliku strateegia 2021–2024 ja vastava 2021.–2022. aasta tegevuskava raames võitlust organiseeritud kuritegevusega. Jõupingutusi tehti eelkõige võitlemiseks küberkuritegevusega, uimastikaubandusega ja organiseeritud kuritegevuse valdkonnas kasutatavate rahapesuskeemidega, milleks tehti muu hulgas pidevat rahvusvahelist koostööd. Gruusia viis lõpule eelmise kahjuliku uimastitarbimise riikliku strateegia ja selle 2021.–2022. aasta tegevuskava kohaldamise. Uus 2022.–2026. aasta strateegia ja 2022.–2023. aasta tegevuskava on plaanis vastu võtta 2022. aastal. Rakendatakse 2021.–2026. aasta riiklikku uimastite kuritarvitamise ennetamise strateegiat. 11. juulil 2021 võeti vastu teabepõhise politseitegevuse strateegia aastateks 2021–2025. 2021. aastal jätkus suutlikkuse suurendamine, et koolitada juurde rahapesuvastase võitluse spetsialiste.

Gruusia osaleb aktiivselt Europoli elluviidavas projektis, milles keskendutakse organiseeritud kuritegevuse vastasele võitlusele idapartnerluse piirkonnas. Koostöö CEPOLiga oli endiselt tihe, eelkõige vahetusprogrammi edendamisel: paljud Gruusia julgeoleku- ja politseiametnikud läbisid praktika liikmesriikide asjaomastes asutustes.

Gruusia rakendab riiklikku terrorismivastase võitluse strateegiat ja tegevuskava. Riik osaleb rahvusvahelistes jõupingutustes võitluses terrorismiga ja on ülemaailmse Daeshi-vastase koalitsiooni aktiivne liige. Gruusia on kehtestanud ulatusliku õigusraamistiku terrorismi rahastamise kriminaliseerimiseks.

Sellegipoolest on Gruusia organiseeritud kuritegevuse võrgustikud jätkuvalt kõikjal ELis ühed kõige aktiivsemad organiseeritud varavastaste kuritegude, sealhulgas sissetungimisega toime pandud varguste, sõiduki- ja sõidukiosade varguste ning organiseeritud poevarguste toimepanijad. Samuti jätkavad Gruusia kuritegelikud võrgustikud osalemist ebaseaduslike rändajate ebaseaduslikus Türgist ELi toimetamises.

30. detsembril 2021 võttis parlament kiirmenetlust rakendades vastu õigusaktide paketi, millega likvideeriti ELilt toetust saanud riiklik inspeksioon. Riiklik inspektor vallandati, järgimata standardmenetlust. See pani muretsema Gruusia andmekaitseasutuse sõltumatuse säilimise pärast, mis on üks viisanõude kaotamise kriteeriume. Riikliku inspeksiooni ja riikliku inspektori ametikoha asemel on loodud kaks eraldi asutust: eriuurimisteenistus ja isikuandmete kaitse teenistus.

2.2. Viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljanda aruande soovitude täitmiseks võetud meetmed

a) Suurendada korruptsioonivastaste asutuste ja õiguskaitseasutuste tõhusust, et paremini käsitleda suukorruptsiooni juhtumeid; tagada, et kõiki selliseid juhtumeid uuritakse

16. märtsil 2021 läks korruptsioonivastase võitluse koordineerimise ülesanne üle justiitsministeeriumilt valitsuse haldusbüroole, kes annab aru otse peaministrile. 9. juunil 2021 loodi selles büroos korruptsioonivastane sekretariaat, et täita korruptsioonivastase nõukogu sekretariaadi ülesandeid, töötada välja uus korruptsioonivastase võitluse strateegia ja selle tegevuskavad ning jälgida nende rakendamist.

2021. aastal algatati korruptsiooniga seoses 218 uurimist, esitati süüdistus 197 isikule ja mõisteti süüdi 117 isikut. Teiste seas esitati korruptsioonisüüdistus 14 kõrgele ametnikule, kelle hulka kuulusid ministri asetäitja, piirkonnaprokuröri asetäitja, avalik-õigusliku juriidilise isiku juhataja ja asejuhataja, kubernerid, asekubernerid, aselinnapea ja kohalike volikogude liikmed (kuriteo toimepaneku ajal), kellest seitse mõisteti süüdi. Tuleb siiski teha rohkem, et võidelda

suurkorruptsiooni vastu ning eelkõige vähendada laiaulatuslike erahuvide rolli ja nende mõju nii majandus- kui ka poliitikasfääris²⁷.

b) Viia lõpule ülemkohtu reform ning selle raames saavutada kohtunike valimise korra täielik vastavus Veneetsia komisjoni soovitude ja Euroopa standarditega; viia lõpule prokuratuuri reform, sealhulgas lahutada uurijate ja prokuröride volitused

Aastatel 2019–2021 nimetati ülemkohtus eluajaks ametisse 28 kohtunikku. See ametisse nimetamine, mis toimus enne ametisse nimetamise menetluse puuduste kõrvaldamist, ei olnud kooskõlas OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo ning Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjoni soovitustega. EL oli väljendanud korduvalt muret selle menetluse pärast,²⁸ mis vähendas kohtusüsteemi sõltumatust ja üldsuse usaldust Gruusia kohtusüsteemi vastu.

30. septembril 2020 ja 1. aprillil 2021 võttis parlament vastu muudatused ülemkohtu kohtunike valimise menetluses. Hulk Veneetsia komisjoni soovitusi jäi siiski arvesse võtmata ja tuleb teha veel tööd, et viia ülemkohtu kohtunike ametisse nimetamise menetlus nende soovitustega täielikult kooskõlla.

Komisjon tühistas oma 7. oktoobri 2021. aasta otsusega Gruusiale antava makromajandusliku finantsabi teise osamakse suurusena 75 miljonit eurot, eelkõige seetõttu, et ei olnud täidetud kohtunikega seotud tingimus, st kohtusüsteemi sõltumatuse ja vastutuse suurendamine ning selle kvaliteedi parandamine. Ülemkohtu kohtunike valimine jätkus ilma seadusandlike muudatusteta, mida oli vaja selleks, et tagada kõigi Veneetsia komisjoni soovitude täielik järgimine. Samuti ei olnud selles menetluses tagatud kõigi kandidaatide võrdne kohtlemine. Peale selle ei võetud vastu mitut täiendavat muudatust, mille eesmärk oli suurendada kohtusüsteemi läbipaistvust.

24. novembril 2021 esitati parlamendile muudatusettepanekud, millega lahutatakse selgelt prokuröri ja uurija volitused uurimise ajal; seadusandlik menetlus on pooleli.

***a) Viia lõpule rahapesu andmebüroo tegevuse väljaarendamine ja kanda hoolt selle eest, et*
i) andmebüroo on võimeline hankima aruandekohustuslikelt üksustelt vajaliku teabe ning
*ii) andmebürool on oma ülesannete nõuetekohaseks täitmiseks täielik ja õigeaegne juurdepääs vajalikule finants-, haldus- ja õiguskaitseteabele***

Vastavalt Gruusia esitatud teabele on rahapesu andmebüroo tegevuse väljaarendamine lõpule viidud, mida kinnitatakse ka viimases MONEYVALi aruandes²⁹. Samas leitakse selles aruandes, et muude puuduste tõttu on Gruusia rahapesu andmebüroo üldine toimimine vaid osaliselt kooskõlas esitatud soovitustega.

b) Jätkata jõupingutusi organiseeritud kuritegevuse, eelkõige vara ebaseadusliku päritolu varjamiseks toimuva rahapesu ärahoidmiseks ja selle vastu võitlemiseks

Gruusia jätkas selle valdkonna riikliku strateegia ja vastavate tegevuskavade raames võitlust organiseeritud kuritegevusega. Europoli juurde lähetatud Gruusia kontaktametnik teeb tihedat koostööd raske organiseeritud kuritegevuse vastase Euroopa keskuse rühmadega. Tugevdati ka

²⁷ Vt komisjoni arvamus Gruusia Euroopa Liidu liikmeks astumise avalduse kohta, COM(2022) 405 final.

²⁸ https://www.eeas.europa.eu/eeas/georgia-statement-spokesperson-appointment-supreme-court-judges_en.

²⁹ <https://rm.coe.int/moneyval-2020-20-5th-round-mer-georgia/1680a03271>.

kahepoolset koostööd, sealhulgas tegevust kahepoolse kokkuleppe ja 11 liikmesriiki lähetatud politseiatašeede võrgustiku kaudu, pöörates erilist tähelepanu rahapesuvastasele võitlusele.

Eurojusti juurde lähetatud Gruusia sideprokurör registreeris 2021. aastal kaks uut juhtumit, samal ajal kui Eurojusti riiklikud liikmed registreerisid Gruusia puhul 21 uut juhtumit. Need juhtumid on peamiselt seotud korruptsiooni, rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise, kelmuse ja pettuse ning rahapesuga. Gruusia allkirjastas 2021. aastal ühe uue ühise uurimisrühma lepingu juhtumi puhul, mille uurimist toetas Eurojust.

Hoolimata eespool nimetatud meetmetest jätkavad Gruusiast pärit või Gruusiaga seotud kuritegelikud võrgustikud aktiivset tegutsemist ELis. Nende kuritegelik tegevus on mitmekesine ning hõlmab organiseeritud varavastast kuritegevust (sissetungimisega toime pandud vargused, mootorsõidukitega seotud kuriteod, röövimised), rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist ja uimastikaubandust (eelkõige kauplemine herooiniga)³⁰.

c) Jätkata jõupingutusi, et viia siseriiklikud õigusaktid täielikult kooskõlla rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust käsitleva liidu õigustikuga

Gruusia püüdis 2021. aastal viia oma rahapesu ja terrorismi rahastamise vastased õigusaktid paremini kooskõlla ELi vastavate õigusaktidega. See võimaldas Gruusia ametiasutustel võtta meetmeid seoses ÜRO sanktsioonide komitee nimekirjadega kohe, kui need avaldati. Üks teine seadusandlik muudatus võimaldab Gruusia rahapesu andmebürool esitada arvukamatele riigiasutustele (sh rahandusministeeriumile) varasemast rohkem konfidentsiaalset teavet rahapesukuritegude ja terrorismi rahastamises seisnevate kuritegude kohta. Seadusandlik menetlus nende muudatuste heakskiitmiseks on praegu pooleli.

3. Soovitused Gruusiale

Gruusia täidab üldiselt endiselt viisanõude kaotamise kriteeriume ja on võtnud ka meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Siiski on vaja lisapingutusi viisapoliitika ning rahapesu ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse valdkonnas. Eelkõige tuleb teha järgmist:

- a) viia Gruusia viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) jätkata tegelemist liikmesriikides põhjendamatute varjupaigataotluste esitamise probleemiga; kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi;
- c) suurendada jõupingutusi, et võidelda korruptsiooni vastu, eelkõige vähendada laiaulatuslike erahuvide rolli ja nende mõju nii majandus- kui ka poliitikasfääris, eeskätt suurendades korruptsioonivastaste asutuste sõltumatust ja koordineerimist ning tagades neile vajalikud ressursid;
- d) viia lõpule jõupingutused, et saavutada siseriiklike õigusaktide täielik kooskõla rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust käsitleva liidu õigustikuga;

³⁰ Teave, mille liikmesriigid esitasid 2021. aasta raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hinnangu jaoks.

- e) tõhustada jõupingutusi võitluses organiseeritud kuritegevusega, eelkõige ELis toimuva tegevusega seotud võrgustikega;
- f) viia ülemkohtu kohtunike ametisse nimetamise menetlus täielikult kooskõlla Veneetsia komisjoni soovitustega ning võtta vastu õigusakt ülemkohtu kohtunike usaldusväarsuse ja tegevuse hindamise kohta ning seda õigusakti rakendada;
- g) tagada andmekaitseasutuse sõltumatus.

VII. Moldova Vabariik

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

2021. aastal teatasid liikmesriigid üldiselt heast koostööst Moldova Vabariigiga (edaspidi „Moldova“) rände- ja piirihalduse, sealhulgas tagasivõtmise valdkonnas. Anti märku mõnest probleemist kolmandate riikide kodanike, eelkõige Moldova kodanikega abielus olevate kodanike tagasisaatmisel, kuid neid juhtumeid oli väga vähe. Teatati ka mõnest halduslikust viivitusest tagasivõtmistaotluste menetlemisel Moldovas. Neli liikmesriiki (Saksamaa, Prantsusmaa, Läti ja Leedu) teatasid kahepoolsest operatiivtegevusest ja projektidest Moldovaga rände- ja piirihalduse valdkonnas.

Moldova jätkas jõupingutusi piirihalduse ja rändesüsteemide täiustamiseks, investeerides taristusse, tarkvarasse ja koolitusse. Riik saab kasu ka Frontexi ja Moldova piiripolitsei vahelisest koostöökavast. 2021. aasta detsembris uuendati seda kava aastateks 2022–2024.

Euroopa Liidu piirihaldamise abimissioon (EU BAM) Moldovas ja Ukrainas korraldas oma töö alates 24. veebruarist 2022 viivitamata ümber, et olla abiks Ukraina põgenikevoogude haldamisel. Muu hulgas antakse nõu nende voogude sujuvamaks muutmiseks, abistatakse haavatavaid rändajaid, antakse teavet riiki lubamisel järgitavate põhiliste piirikontrolli menetluste kohta ja abistatakse humanitaarabi tollivormistuse küsimustes. 2. juunil allkirjastasid komisjon, Ukraina ja Moldova uue vastastikuse mõistmise memorandum, ³¹ mille alusel saab EU BAM kasutada täitevvolitusi piirikontrolli ülesannete täitmiseks, kui üks neist riikidest seda taotleb. EU BAM teeb igati koostööd Frontexi töötajatega, et hõlmata peamised piiripunktid.

Mis puudutab dokumentide turvalisust, siis Moldova annab nüüd välja üksnes Rahvusvahelise Tsiiviillennunduse Organisatsiooni nõuetele vastavaid biomeetrilisi passe. Nendele nõuetele mittevastavad passid kõrvaldati järk-järgult kasutuselt 1. jaanuariks 2021. Moldova jätkas passidega tegelevatele töötajatele intensiivkoolituse pakkumist. Kadunud ja varastatud passidega seotud koostöö Interpoliga on korrapärane ja süstemaatiline.

2021. aastal sai Moldovast Euroopa rändevõrgustikus vaatleja.

1.1. Viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljanda aruande rännet käsitlevate soovitude täitmiseks võetud meetmed

Komisjon andis *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* järgmised soovitused.

³¹ <https://eubam.org/newsroom/the-eu-steps-up-support-to-border-management-on-the-moldova-ukraine-border/>.

- a) Jätkata viisavaba reisimise korda käsitlevate teavituskampaaniate kohandamist asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatu varjupaigataotlust**

Viisavabalt ELi reisimise teemat käsitletakse pidevalt teavituskampaaniates, kus vaadeldakse üldisi Euroopaga lõimumise küsimusi. Sihipärasema meetmena avaldati 2021. aastal uuendatud versioon Moldova kodanikele mõeldud juhendist liikumisvabaduse kohta ELis. Haavatavate vähemuste seas korraldatakse kogukondade vahendajate abiga kohandatud kampaaniaid.

- b) Viia Moldova viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu**

Moldova viisapoliitika ei ole kooskõlas nende kolmandate riikide loeteluga, kelle kodanikelt nõutakse lühiajaliseks ELis viibimiseks viisat. Moldovas on viisanõudest vabastatud järgmiste ELi viisanõudega hõlmatud riikide loetellu kuuluvate riikide kodanikud: Armeenia, Aserbaidžaan, Ecuador, El Salvador, Kasahstan, Kuuba, Kõrgõzstan, Tadžikistan, Türgi, Usbekistan, Valgevene ja Venemaa. 2021. aastal ei toimunud märkimisväärt arengut.

1.2. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

Liikmesriikides esitatud Moldova kodanike rahvusvahelise kaitse taotluste arv kasvas aastatel 2020–2021 63 %; 2020. aastal esitati 4 830 taotlust ja 2021. aastal 7 885 taotlust. Heaks kiidetud taotluste määr oli 2021. aastal 1,0 % ehk sama, mis 2020. aastal.

Moldova kodanikud tegid ka 2021. aastal väga vähe katseid (21) ületada ebaseaduslikult ELi välispiiri (vähem kui 2020. aastal (34)). Ebaseaduslikult liikmesriikides viibivate Moldova kodanike arv suurenes 24 610-lt 2020. aastal 42 150-le 2021. aastal (71 % kasv). Liikmesriiki sisenemise keelu saanud Moldova kodanike arv oli 2021. aastal 9 065 ehk 11 % väiksem kui 2020. aastal, mil see oli rekordiliselt suur (10 150).

Moldova kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv suurenes 2021. aastal 17 % (2020. aastal 6 765 otsust, 2021. aastal 7 935 otsust). Tagasisaatmisi oli siiski 14 % vähem kui 2020. aastal (2020. aastal 3 240 inimest, 2021. aastal 2 785 inimest). Liikmesriigid on igal juhul teatanud heast koostööst tagasivõtmise valdkonnas ja Frontex on andnud teada tagasisaatmisoperatsioonide sujuvast rakendamisest.

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

Moldova jätkas 2021. aastal mitme liikmesriigiga koostööd julgeoleku valdkonnas.

Moldova rakendas edasi riiklikku uimastivastase võitluse strateegiat aastateks 2020–2027, riiklikku rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse strateegiat aastateks 2020–2025 ning riiklikku inimkaubanduse tõkestamise ja selle vastu võitlemise strateegiat aastateks 2018–2023. Viimati nimetatud strateegia eesmärk on parandada inimkaubanduse ohvritele ja haavatavatele rühmadele (sh rändajatele ja varjupaigataotlejatele) pakutavaid teenuseid ning uurijate, prokuröride ja kohtunike süstemaatilist koolitamist, et tegeleda inimkaubanduse juhtumitega. Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riiklik strateegia kaotas 2019. aastal kehtivuse; uut strateegiat ja selle juurde kuuluvat tegevuskava ei ole ikka veel vastu võetud.

Korruptsioonivastase võitlusega tegeles jätkuvalt riiklik korruptsioonivastase võitluse keskus koostöös korruptsioonivastase võitluse prokuratuuriga (peaprokuratuuri eriosakond).

Moldova on teinud märkimisväärsed investeeringuid poliitikareformi meetmetesse, et võidelda organiseeritud kuritegevuse ja ebaseaduslike rahavoogude vastu. 2021. aastal uuriti 18 kuritegelikku organisatsiooni ja vahistati 44 nende organisatsioonide liiget. Moldovat peetakse usaldusväärseks partneriks organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses, eelkõige võitluses küberkuritegevusega (nt veebimaksetega seotud pettuse ja väljapressimise uurimisel, veebis toimuva laste seksuaalse ärakasutamise kaotamisel). Valitsus ja parlament koostasid rea seadusandlikke muudatusi, mis käsitlevad kuritegeliku vara arestimist, tagasivõitmist ja konfiskeerimist, et parandada kriminaaltulu jälitamise talituse (alates 2018. aastast tegutsev riikliku korruptsioonivastase võitluse keskuse sõltumatu allüksus) töö tõhusust. Seadusandlik protsess on siiski alles pooleli.

Moldovast pärit või Moldovaga seotud kuritegelikud võrgustikud jätkavad aktiivset tegutsemist ELis. Nende kuritegelik tegevus on mitmekesine ning hõlmab organiseeritud varavastast kuritegevust (sissetungimisega toime pandud vargused, mootorsõidukitega seotud kuriteod, röövimised), rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist, küberkuritegevust, mittesularahaliste maksevahenditega seotud pettust, tubakatoodete ebaseaduslikku tootmist, üle piiri toimetamist ja kaubandust ning uimastikaubandust³².

Komisjon andis viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes järgmised soovitusel.

a) Võtta vastu strateegia ja tegevuskava kohtureformide jaoks

6. detsembril 2021 võeti vastu uus 2022.–2025. aasta strateegia ja selle juurde kuuluv tegevuskava, et tagada kohtusüsteemi sõltumatus ja usaldusväärsus.

b) Võtta vastu kohtusüsteemi käsitlevad põhiseaduse muudatused kooskõlas Veneetsia komisjoni soovitustega

Parlament võttis kohtusüsteemi käsitlevad põhiseaduse muudatused vastu 23. septembril 2021 ja need jõustusid 1. aprillil 2022. Muudatustega parandati kooskõlas Euroopa Nõukogu soovitustega märkimisväärselt õigusraamistikku kohtunike ja õigusasutuste sõltumatuse, vastutuse ja tõhususe osas. Eelkõige viidi soovitustega kooskõlla kõrgema kohtunike nõukogu koosseis, välistades *ex officio* liikmesuse ja muutes nõukogu liikmete ametisse nimetamise menetlust. Sellega tugevdati presidendi rolli kohtunike ametisse nimetamisel, reguleeriti kohtunike puutumatust ametiülesannete täitmisel põhiseaduse tasandil ja muudeti ülemkohtu kohtunike ametisse nimetamise menetlust, et vähendada politiseerimise ohtu.

c) Tagada, et kohtunike ametisse nimetamisel kasutatakse teenetepõhist ja läbipaistvat valikumenetlust, sealhulgas põhjendatakse pädevus- ja usaldusväärsuskriteeriumidele osutades põhjalikult ametisse nimetamist ja ametisse nimetamisest keeldumist

Moldoval on põhjalikud õigusaktid, millega reguleeritakse kohtunike ametisse nimetamist. Peamised kohtunike valimise menetluses osalevad asutused on kohtunike valiku ja karjääri üle otsustav kolleegium ning kõrgem kohtunike nõukogu. Riiklik korruptsioonivastase võitluse keskus kontrollib

³² Teave, mille liikmesriigid esitasid 2021. aasta raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hinnangu jaoks.

kandidaatide tausta, vaadates läbi nende vara- ja huvide deklaratsioonid ning riikliku ametialase aususe ameti välja antud tõendid ning kontrollides karistusregistrit.

Valikumenetluse läbipaistvuse tagamiseks avaldatakse konkursside kuulutused, teave kandidaatide kohta ja konkursside tulemused. Süsteem, mida kõrgem kohtunike nõukogu ja kõrgem prokuröride nõukogu rakendavad kohtunike ja prokuröride ametisse nimetamisel ja edutamisel pärast algkoolituse etappi / eksami tegemist, ei ole siiski piisavalt läbipaistev ja kriteeriumid on ebaselged.

2022. aasta märtsis võeti vastu seadus, mis käsitleb kohtu- ja prokuratuurinõukogude liikmekandidaatide eelkontrolli. Seadusega on ette nähtud, et hindamiskomisjon, mis koosneb kolmest Moldovast pärit liikmest ja kolmest välisriikidest pärit liikmest, hindab kõrgema kohtunike nõukogu, kõrgema prokuröride nõukogu ja nende erioorganite tulevaste liikmete usaldusväärsust. Selle eesmärk on suurendada kohtunike ja prokuröride eneseregulatsiooni organite usaldusväärsust ning üldsuse kindlustunnet nende tegevuse ja kogu õigussüsteemi suhtes. Enamik Veneetsia komisjoni soovitustest täideti.

d) Tagada vara deklareerimise süsteemi tõhus rakendamine kõrgetasemeliste osalejate seas

7. oktoobril 2021 võttis parlament vastu vara deklareerimise süsteemi muudatused, millega nähti ette i) vara tegeliku turuväärtuse deklareerimine; ii) isikute suhtes tehtavate kontrollide laiendamine põhjendatud kahtluse korral ning iii) ametialast ausust kontrollivate inspektorite võimalus taotleda vara sõltumatut hindamist. Riiklik ametialase aususe amet jätkas 2021. aastal ministrite, parlamendiliikmete, haldusasutuste juhtide, keskpanga juhatuse liikmete, kohtunike ja prokuröride esmatahtsate deklaratsioonide kontrollimist. GRECO *neljanda hindamisvooru teises nõuetele vastavuse vahearuandes* avaldatakse tunnustust vara deklareerimise reformimise eest, kuid hoiatatakse, et riikliku ametialase aususe ameti strateegia ei toimi täielikult.

e) Määrata kindlaks korruptsioonivastase võitlusega tegelevate asutuste volituste tõhus jaotus ja kanda hoolt selle eest, et korruptsioonivastasele võitlusele spetsialiseerunud prokuratuur keskendub suurkorruptsiooni juhtumitele

2021. aastal alustati tööd kriminaalkoodeksi ja kriminaalmenetluse seadustiku muudatusettepanekute projektiga, et piiritleda korruptsioonivastasele võitlusele spetsialiseerunud prokuratuuri volitused suurkorruptsiooni juhtumite uurimisel ja teha ümberkorraldusi riiklikus korruptsioonivastase võitluse keskuses. Arutelud jätkusid pädevate valitsusasutuste tasandil eesmärgiga võtta muudatusettepanekud parlamendis vastu 2022. aastal.

f) Võtta vastu teisesed õigusaktid, millega rakendatakse rahapesuvastaseid sanktsioone käsitlevat määrust

Selles küsimuses ei toimunud mingit märkimisväärset seadusandlikku arengut. Ametiasutused prognoosivad, et vastavad õigusaktid jõustuvad alles 2023. aastal.

g) Teha edusamme peamiste rahapesuskeemide uurimisel ja nendega seotud süüdistuste esitamisel

Korruptsioonivastasele võitlusele spetsialiseerunud prokuratuur jätkas oluliste juhtumite uurimist. Üks näide on skeem „Laundromat“, mille raames mõned Moldova ja Läti pangad kandsid välismaal asuvatele üksustele ebaseaduslikult üle Venemaa vahendeid hinnangulise väärtusega 22 miljardit USA dollarit. Seda juhtumit uuritakse koostöös Lätiga. 5. novembril 2021 loodi uus uurimisrühm, kuhu kuuluvad korruptsioonivastasele võitlusele spetsialiseerunud prokuratuuri prokurörid ja riikliku

korruptsioonivastase võitluse keskuse kriminaaluurijad. 2021. aastal alustas või jätkas korruptsioonivastase võitluse prokuratuur veel 26 olulise juhtumi uurimist.

h) Viia siseriiklikud õigusaktid kooskõlla rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust käsitleva liidu õigustikuga

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, võeti Moldova õigusesse üle kahes etapis (2017. aastal ja 2020. aastal). 2021. aasta märtsis võttis keskpank vastu täiendavad halduseeskirjad.

Seadust rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ja nende vastu võitlemise kohta muudetakse alles 2022. aastal. Selle raames tuleks üle võtta viies rahapesuvastane direktiiv ja 2018. aastal vastu võetud sularaha kontrollimise määruse sätteid, võtta arvesse MONEYVALi soovitusi ja teha muud Moldova puhul vajalikud muudatused.

i) Tugevdada pangapettuse vastaseid jõupingutusi, ajakohastades kuritegeliku vara tagasivõitmise strateegiat ja võttes kasutusele vara tagasivõitmise uue mehhanismi

18. mail 2021 asendati vara tagasivõitmise strateegia vara tagasivõitmise uue mehhanismiga, mis oli heaks kiidetud peaprokuratuuri, riikliku korruptsioonivastase võitluse keskuse, riikliku maksuameti ning rahapesu tõkestamise ja selle vastu võitlemise ameti ühisotsusega. Kriminaaltulu jälitamise talitus koos muude pädevate asutustega koostab praegu vara tagasivõitmise riikliku programmi eelnõud, mille parlament peaks vastu võtma 2022. aastal.

j) Viia lõpule 2014. aasta pangapettuse uurimine, et tuua kõik vastutavad isikud kohtu ette ja nõuda sisse ebaseaduslikult omastatud vahendid

2021. aastal jätkus 2014. aasta pangapettuse uurimine. Korruptsioonivastasele võitlusele spetsialiseerunud prokuratuur esitas kohtule kuus uut selle pettusega seotud kriminaalasja. Nende juhtumitega seoses arestitud vara koguväärtus on 2 288 718 eurot. Rahvusvahelise õiguskooostöö kaudu nõuti tagasi veel 1 400 000 eurot. Alates uurimise algusest tagasi nõutud vahendite koguväärtus on 367 115 731 eurot. Üks põhjus, miks eespool nimetatud vara tagasivõitmise mehhanism 2021. aasta mais vastu võeti, oli soov kiirendada selle pangapettuse käigus varastatud vahendite tagastamist Moldova riigile.

3. Soovitused Moldovale

Moldova on võtnud komisjoni soovituste täitmiseks meetmeid. Siiski on vaja lisapingutusi viisapoliitika ning rahapesu ja organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise valdkonnas. Eelkõige tuleb teha järgmist:

- a) viia Moldova viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) jätkata viisavaba reisimise korda käsitlevate teavituskampaaniate kohandamist asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatuid varjupaigataotlusi;
- c) lahutada selgelt suurkorruptsiooni juhtumeid uurivate korruptsioonivastase võitluse asutuste volitused ja suurendada nende asutuste vahelist koostööd;

- d) viia lõpule kooskõlastamine rahapesuvastast võitlust käsitlevate ELi õigusaktidega, võtta vastu teised õigusaktid, millega rakendatakse rahapesuvastaseid sanktsioone käsitlevat määrust, ja viia ellu MONEYVALi soovitused;
- e) suurendada tihedas koostöös ELi asutuste, liikmesriikide ja rahvusvaheliste partneritega jõupingutusi võitluses organiseeritud kuritegevusega, sealhulgas teatavate võrgustikega, kes toimetavad Euroopa Liitu ebaseaduslikult inimesi ja kaupu;
- f) tugevdada jõupingutusi võitluses pangapettuse vastu, võttes vastu kuritegeliku vara tagasivõtmise riikliku strateegia ja seades sisse uue tõhusa mehhanismi kuritegeliku vara külmutamiseks, arestimiseks, konfiskeerimiseks ja kapitaliseerimiseks.

VIII. Ukraina

Kuna käesolev aruanne hõlmab ajavahemikku kuni 2021. aasta lõpuni, vaadeldakse selles osas peamiselt olukorda enne 24. veebruaril 2022 alanud Venemaa provotseerimata ja põhjendamatut sõjalist agressiooni Ukraina vastu.

Venemaa agressioon on kaasa toonud miljonite varjupaigaotsijate sissevoolu ELi ja naaberriikidesse. Pärast komisjoni ettepanekut rakendada esimest korda ajutise kaitse direktiivi³³ võttis nõukogu 4. märtsil 2022 vastu rakendusotsuse (EL) 2022/382, millega anti ajutine kaitse 24. veebruaril 2022 või pärast seda Ukrainast põgenema sunnitud Ukraina kodanikele (ja muudele isikute kategooriatele). Peale selle võttis komisjon vastu välispiiride haldamise tegevussuunised, et hõlbustada ELi ja Ukraina vahelise piiri ületamist³⁴. Ajavahemikus 24. veebruarist 5. septembrini saabus ELi peaaegu 8,9 miljonit Ukraina kodanikku.

Selles erandlikus olukorras on ELi ja Ukraina vaheline viisavaba reisimise kord võimaldanud hõlbustada reisimist Ukrainasse ja Ukrainast, eriti nende Ukraina kodanike jaoks, kes otsustasid mitte jääda ELi elama või kes ei kuulu ajutise kaitse direktiivi kohaldamisalasse.

Hoolimata olukorra drastilisest muutumisest leiab komisjon, et on asjakohane jätkata selle jälgimist, kas Ukraina täidab viisanõude kaotamise kriteeriume. Komisjon toetab ka edaspidi Ukraina ametiasutusi nende kriteeriumide pidevaks täitmiseks vajalike reformide elluviimisel.

1. Ränne, varjupaigaküsimused ja tagasivõtmine

1.1. Viisanõude kaotamise kriteeriumide pideva täitmise tagamiseks võetud meetmed

Liikmesriigid – eelkõige Belgia, Saksamaa, Eesti, Läti, Leedu ja Poola – kinnitasid 2021. aastal head ja jätkuvat koostööd Ukrainaga tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas ning muudes rändega seotud valdkondades. Ukraina jätkas koostööd mitme liikmesriigiga, et koostada ja võtta vastu tagasivõtmise rakendusprotokollid. Samuti jätkas riik pingutamist selle nimel, et vähendada enda kodanike poolt ELis esitatavate põhjendamatute varjupaigataotluste arvu, korraldades mitu teavituskampaaniat varjupaigataotlejate õiguste kohta.

³³ Direktiiv 2001/55/EÜ.

³⁴ Komisjoni teatis „Välispiiride haldamise tegevussuunised, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“ (2022/C 104 I/01).

Ukraina jätkas 2019.–2025. aasta integreeritud piirihalduse strateegia ja vastava tegevuskava ning 2018.–2021. aasta rändepoliitika strateegia ja selle tegevuskava elluviimist. Koos projekti EU4IBM ekspertidega alustati tööd 2022. aasta järgse uue tegevuskavaga.

2021. aastal tehti suuri jõupingutusi piiri- ja sisserände kontrolli toetavate IT-süsteemide tõhususe suurendamiseks, sealhulgas jätkati ELi rahastatava IOMi projektiga IMMIS, mille eesmärk on toetada rände- ja varjupaigahaldust Ukrainas.

Koos Slovakkia, Poola, Ungari, Rumeenia ja Moldovaga analüüsiti piirijulgeolekuohte. Peale selle korraldati koos Poola ja Valgevenega kolmepoolne ühishindamine, kus vaadeldi ohte, mis ähvardavad julgeolekut riigipiiril. Samuti jätkati piiripolitsei olukorda käsitleva Ukraina ja Saksamaa ühisaruande koostamist.

2021. aastal häiris varjupaiga valdkonnas tehtud tööd tõsiselt COVID-19 pandeemia. Vajadus täita sotsiaalse distantseerumise nõudeid pani varjupaigataotlejad ja töötajad varjupaigakeskustes ja ajutistes majutuskeskustes suure pinge alla. Tehti märkimisväärsed investeeringuid (sh meditsiiniseadmetesse, isolaatoritesse ja tuleohutusse), et ajutised majutuskeskused ja muud rajatised vastaksid konkreetsetele tervise- ja ohutusnõuetele.

Ukraina on andnud alates 2015. aastast välja biomeetrilisi passe. Viimased mittebiomeetrilised passid väljastati 2016. aastal ja selliste passide järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine peaks lõppema 2026. aastal, mil need passid aeguvad.

1.2. Viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljanda aruande soovitude täitmiseks võetud meetmed

a) Jätkata jõupingutuste tegemist, et vähendada ebaseaduslikult ELi liikmesriikides viibivate ja põhjendamatuid varjupaigataotlusi esitavate Ukraina kodanike arvu

Ukraina ametiasutuste jõupingutuste keskmes on kodanike teavitamine viisavaba reisimise eeskirjadest. Peale selle, et see teave on kättesaadav veebisaitidel, edastatakse seda ka spetsiaalsete kampaaniate käigus (vt allpool soovitus c) või korraldatakse üldiseid Euroopaga lõimumise teemalisi kampaaniaid (nt EUkraina), mille raames käsitletakse viisavaba reisimisega seotud küsimusi.

Enne Venemaa sissetungi Ukrainasse suhtlesid Ukraina ametiasutused ennetavalt komisjoniga ning küsisid parimaid tavasid ja/või konkreetseid meetmeid, mida rakendada põhjendamatute varjupaigataotluste arvu vähendamiseks. Praeguses olukorras teeb Ukraina tihedat koostööd ELi ja liikmesriikidega, et teavitada ukrainlasi ajutise kaitse korraga seotud õigustest ja kohustustest.

b) Kaotada Ukraina kodanike võimalus kasutada korraga rohkem kui üht kehtivat passi; peatada selliste lisapasside väljaandmine ja muuta juba välja antud passid kehtetuks

Ukraina pöördus ennetavalt komisjoni ja Poola poole, et arutada võimalikke lahendusi. 2021. aasta lõpus ja 2022. aasta alguses konsulteeris Ukraina ELi ja Poolaga selle küsimuse tehniliste aspektide osas. Neid konsultatsioone kahjustas Venemaa agressioon Ukraina vastu, kuid Ukraina ja Poola vahel on need jätkunud, sealhulgas sõja kontekstis rakendatavate praktiliste lahenduste teemal. Mõni aspekt, eelkõige rohkem kui ühe passi väljaandmine, sai omavahel selgeks räägitud. See tava on mitmel põhjusel levinud isegi liikmesriikides ja seda ei ole vaja muuta. Pealegi Ukraina ametiasutused juba tagavad, et igal Ukraina kodanikul on kordumatu isikukood, mis ei muutu kunagi ja mis on märgitud igale identifitseerimisdokumendile, sealhulgas passi.

c) Kohandada viisavaba reisimise korda käsitlevad teavituskampaaniad asjaomast liiki rändajatele, pidades muu hulgas silmas haavatavaid rühmi, isikuid, kes jäävad riiki lubatust kauemaks (viibimisaja ületajad), ja isikuid, kes esitavad põhjendamatu varjupaigataotlusi

Ukraina ametiasutused korraldasid korrapäraseid teavituskampaaniaid Ukraina kodanike õiguste ja kohustuste kohta reisimisel ELi riikidesse. Nende hulka kuulusid ohutu rände kampaania ja ohutu töö kampaania, millest viimase eesmärk oli tõkestada inimkaubandust ja hoida ära rändajate ärakasutamine.

d) Viia Ukraina viisapoliitika paremini kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu

Ukraina viisapoliitika ei ole kooskõlas nende kolmandate riikide loeteluga, kelle kodanikelt nõutakse lühiajaliseks ELis viibimiseks viisat. Ukrainas on viisanõudest vabastatud järgmiste ELi viisanõudega hõlmatud riikide loetellu kuuluvate riikide kodanikud: Armeenia, Aserbaidžaan, Bahrein, Ecuador, Kasahstan, Katar, Kuveit, Kõrgõzstan, Mongoolia, Omaan, Saudi Araabia, Tadžikistan, Türgi, Usbekistan ja Valgevene. 2021. aastal ei toimunud märkimisväärset arengut.

1.3. Ebaseadusliku rände, rahvusvahelise kaitse taotluste, tagasisaatmise ja tagasivõtmisega seotud suundumuste jälgimine

2021. aastal taotles liikmesriikides rahvusvahelist kaitset 6 460 Ukraina kodanikku, mida on 8 % rohkem kui 2020. aastal (5 990). Heaks kiidetud taotluste määr tõusis 11,2 %-lt 2020. aastal 17,1 %-le 2021. aastal.

Ebaseaduslikult ELi piiri ületanud Ukraina kodanike arv oli 2021. aastal väike (113) (2019. aastal 93 ja 2020. aastal 87). 2021. aastal viibis ebaseaduslikult ELis 36 670 Ukraina kodanikku (2020. aastal 50 415 (vähenemine 27 %)). Ukraina kodanikele väljastatud sisenemiskeeldude arv vähenes 11 %, kahanedes 56 370 keelust 2020. aastal 50 220 keeluni 2021. aastal.

Ukraina kodanikele väljastatud tagasisaatmisotsuste arv vähenes 2021. aastal 17 % (2020. aastal 21 540 otsust, 2021. aastal 17 820 otsust). Tagasisaatmisi oli 21 % vähem kui 2020. aastal (2020. aastal 12 145 inimest, 2021. aastal 9 590 inimest).

2. Õiguskoostöö, avalik kord ja julgeolek

2.1. Viisanõude kaotamise kriteeriumide pideva täitmise tagamiseks võetud meetmed

Liikmesriigid on üldiselt teatanud heast koostööst Ukrainaga julgeoleku valdkonnas. 2021. aastal jätkas Ukraina koostööd Europoliga ja Eurojustiga ning osales ühistegevuses mitme liikmesriigiga. Ukraina võimaldab Europolile juurdepääsu enamikule oma andmebaasidele. 21. oktoobril 2021 võttis parlament vastu seaduse, millega ratifitseeriti Ukraina ja Europoliga vaheline vastastikuse mõistmise memorandum konfidentsiaalsuse ja teabe ohutuse tagamise kohta, mis võimaldab vahetada konfidentsiaalset teavet. Koostöö Eurojustiga jätkus Eurojusti juurde lähetatud Ukraina esindaja kaudu.

Eurojusti juurde lähetatud Ukraina sideprokurör registreeris 2021. aastal 23 uut juhtumit, samal ajal kui Eurojusti riiklikud liikmed registreerisid Ukraina puhul 58 uut juhtumit. Need juhtumid on

seotud peamiselt kelmuse ja pettuse, rahapesu ja korruptsiooniga. Ukraina allkirjastas 2021. aastal kuus uut ühise uurimisrühma lepingut juhtumite puhul, mille uurimist toetas Eurojust.

Ukraina viib ellu oma 2020. aasta septembris vastu võetud organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse strateegiat. 2021. aasta novembris koostati strateegia edasiseks rakendamiseks tegevuskava, kuid seda ei õnnestunud enne Venemaa Ukraina vastase agressioonisõja algust vastu võtta. Alates 2020. aastast on organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse koordineerimisel olnud juhtiv roll Ukraina riikliku politsei strateegiliste uurimiste osakonnal. 2021. aastal esitati politsei uurimiste tulemusel süüdistus 428 kuritegelikule rühmitusele ja 41 suuremale kuritegelikule organisatsioonile. Riiklik uurimisbüroo lammutas veel 21 rühmitust/organisatsiooni ja esitas süüdistuse nende 143-le liikmele.

Jätkus võitlus ebaseaduslike uimastite tootmise ja nendega kauplemise vastu; 2021. aasta aprillis muudeti seadusi narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ja nende lähteainete kohta. Suuri jõupingutusi tehti võitluses ebaseaduslike relvadega kauplemise vastu; erinevad politsei- ja julgeolekuasutused konfiskeerisid 2021. aastal 3 098 tulirelva, 3 236 granaati ja 201 erinevat tüüpi granaadiheitjat.

Võitluses terrorismi vastu tegeleti eeskätt vahejuhtumitega, mis olid seotud relvastatud konfliktiga Donetski ja Luhanski oblastis. Ukraina osales ka projektis DARIF (Doonau foorum), mille eesmärk on kaitsta elutähtsat transporditaristut Doonau jõel ja selle naabruses terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse eest.

2021. aastal jätkas Ukraina võitlust rahvusvaheliste terroristlike ühenduste ja vägivaldsete äärmusorganisatsioonidega Põhja-Aafrikast, Lähis-Idast ning Kesk ja Kagu-Aasiast (sh Islamiriik ja Al Qaeda). Selle tulemusel said Ukrainasse sisenemise keelu 601, peeti kinni 27 ja saadeti sunniviisiliselt päritoluriiki tagasi 101 välismaalast, kelle puhul kahtlustati osalemist rahvusvaheliste terroristlike ühenduste tegevuses.

Hoolimata ametiasutuste jõupingutustest jätkavad Ukrainast pärit või Ukrainaga seotud kuritegelikud võrgustikud aktiivset tegutsemist ELis. Nende kuritegelik tegevus on mitmekesine ning hõlmab organiseeritud varavastast kuritegevust (sissetungimisega toime pandud vargused, mootorsõidukitega seotud kuriteod, röövimised), rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist, küberkuritegevust, mittesularahaliste maksevahenditega seotud pettust, tubakatoodete ebaseaduslikku tootmist, üle piiri toimetamist ja kaubandust ning uimastikaubandust (eelkõige kaubitsemine kokaiini ja heroiniga)³⁵.

Mis puudutab rahapesu, siis Ukraina oli riik, kuhu kanti üle ebaseaduslikke vahendeid ja kust neid saadeti teistesse riikidesse,

2.2. Viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljanda aruande soovitude täitmiseks võetud meetmed.

a) Suurendada korruptsioonivastase võitlusega tegelevate asutuste ja õiguskaitseasutuste tõhusust, keskendudes korruptsiooniga võitlemisel eeskätt suurkorruptsiooni ja nn riigi kaaperdamise juhtumitele

³⁵ Teave, mille liikmesriigid esitasid 2021. aasta raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hinnangu jaoks.

2021. aastal tehti suurkorruptsiooni vastases võitluses mõningaid edusamme ja suurenes süüdimõistvate kohtuotsuste arv. Ukraina teatas, et kõrge korruptsioonivastane kohus tegi 2021. aastal 72 otsust. Mõni neist kohtuotsustest oli isikute kohta, kes olid või olid olnud kõrge ametikohal riiklikes või kohalikes ametiasutustes, kohtusüsteemis, relvajõududes või poliitikas. 1. juunil 2021 võeti vastu seadus nr 1498-IX, mis võimaldas võtta Ukraina riikliku korruptsioonivastase büroo, korruptsioonivastase eriprokuratuuri ja kõrge korruptsioonivastase kohtu jaoks kasutusele autonoomse elektroonilise kohtuasjade haldamise süsteemi. Seaduse eesmärk on suurendada suurkorruptsiooni juhtumite uurimise läbipaistvust, tõhusust ja tulemuslikkust.

Samuti nägi Ukraina 2021. aasta juunis taas ette kriminaalvastutuse valeandmete esitamise korral ja taastas korruptsiooni ennetamise riikliku agentuuri peamised volitused korruptsiooni ennetamisel, mille konstitutsioonikohus oli tunnistanud 2020. aasta oktoobris põhiseadusega vastuolus olevaks. Kohaldatava sanktsioonide rakendamise korra osas tehti kompromiss ja nüüd võib vara deklareerimata jätmine kaasa tuua aastase vangistuse.

b) Võtta vastu riiklikku korruptsioonivastast bürood käsitlevad vajalikud õigusaktid, et kaotada õiguslik ebakindlus selle büroo staatuse küsimuses

10. novembril 2021 jõustus seadus nr 1810-IX, millega muudeti riiklikku korruptsioonivastast bürood käsitlevat seadust. Muudatustega, mis hõlmasid selle büroo staatust, kinnitati, et tegemist on keskse täitevorganiga, kellel on eristaatus. Riikliku korruptsioonivastase büroo eristaatus kaitseb bürood eelkõige ümberkorralduste tegemise eest seadust muutmata ja tagab büroo töötajatele parema kaitse. Büroo staatusega seoses on ette nähtud ka valitsusega suhtlemise kord. Sellega hoitakse eeskätt ära valitsuse sekkumine büroo tegevusse. Büroo direktoril on täielik kontroll büroo ülesehituse, töötajate värbamise ja töökirjelduste üle.

c) Valida läbipaistvalt, politiseerimata ja teenetepõhiselt riikliku korruptsioonivastase büroo, korruptsioonivastase eriprokuratuuri ning kriminaaltulu jälitamise ja haldamise talituse juhatajad, samuti juhtivprokurörid, kasutades nõuetekohaseid menetlusi ja valikukriteeriume, sealhulgas usaldatavat usaldusväärse kontrolli

Eespool nimetatud muudatustega riiklikku korruptsioonivastast bürood käsitlevasse seadusesse nähti büroo direktori valimise jaoks ette komisjon, mis koosneb kuuest liikmest, kellest kolm nimetab ametisse valitsus ja kolm nimetatakse ametisse rahvusvaheliste ja välisriikide organisatsioonide ettepanekute põhjal. Paraku ei viidud büroo valikumenetlust lõpule ja ei olnud võimalik edasi minna. Korruptsioonivastase eriprokuratuuri uus juhataja nimetati ametisse alles 28. juulil 2022 pärast valikumenetlust, mis oli kestnud peaaegu kaks aastat.

1. septembril 2021 jätkas oma tööd prokuröride eneseregulatsiooni organ – Ukraina prokuröride nõukogu –, võttes üle ülesanded, millega varem oli tegelenud eespool nimetatud komisjon. Paraku ei ole selle nõukogu menetlused erinevalt nimetatud komisjoni menetlustest läbipaistvad ja teenetepõhised ning nende raames ei tehta usaldusväärse kontrolli.

Kriminaaltulu jälitamise ja haldamise talitusele valiti 4. augustil 2021 ajutine juhataja. Uue juhataja valimise konkurss käivitati, kuid ei viidud lõpule.

d) Täiustada kriminaaltulu jälitamise ja haldamise talitust käsitlevaid õigusakte, et hallata arestitud vara ning võtta vastu riiklik vara tagasivõitmise strateegia

2021. aastal hakkas parlament uurima kriminaaltulu jälitamise ja haldamise talituse tööd mõjutava viie seaduse muutmise ettepanekuid, kuid ühtki neist ei võetud vastu. Valitsus koostas samal teemal kolm resolutsiooni eelnõud, kuid taas ei võetud ühtki neist vastu. Peale selle töötati välja vara tagasivõitmise strateegia aastateks 2022–2024, kuid seda ei võetud vastu ja sellesse tuleb teha veel muudatusi.

e) Luua riiklikule korruptsioonivastasele büroole ja muudele volitatud asutustele tingimused autonoomseks telefonide pealtkuulamiseks

4. oktoobril 2019 vastu võetud seadusega nr 187-IX on antud riiklikule korruptsioonivastasele büroole võimalus koguda iseseisvalt teavet telekommunikatsioonivõrkudest. Paraku ei saa büroo seda ikka veel teha, kuna puuduvad tehniline suutlikkus ja vajalikud teisesed õigusaktid, sealhulgas asutustevaheline kokkulepe Ukraina julgeolekuteenistusega.

f) Suurendada organiseeritud kuritegevuse ja rahapesu vastase võitluse tõhusust, i) lõimides teabepõhise politseitegevuse täielikult organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riiklikkusse strateegiasse, ii) muutes selgemaks ja lahutades kõigi õiguskaitseasutuste volitused ning võttes meetmeid tagamaks, et riiklikul korruptsioonivastasel bürool, korruptsioonivastasel eriprokuratuuril ja kõrgel korruptsioonivastasel kohtul on ainupädevus uurida suurt korruptsiooni juhtumeid, esitada nende eest süüdistusi ja neid juhtumeid kohtulikult menetleda, ii) jätkates siseriiklike õigusaktide täielikku kooskõlla viimist rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust käsitleva liidu õigustikuga ning tugevdada nende õigusaktide rakendamist

Ukraina ametiasutused pidasid teabepõhist politseitegevust esmatähtsaks. Rakendati meetmeid, et võtta Ukraina politsei tegevuses kasutusele Europol'i välja töötatud raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtude hindamise (SOCTA) meetoodika. Ukraina ostis vajaliku tarkvara ja hakkas koolitama 2021. aasta veebruaris nende uute vahendite kasutamiseks analüütikuid. 26. jaanuaril 2022 andis valitsus oma lõpliku heakskiidu SOCTA meetoodika rakendamisele.

3. Soovitused Ukrainale

Ukraina täidab üldiselt endiselt viisanõude kaotamise kriteeriume ja on võtnud ka meetmeid komisjoni varasemate soovituste täitmiseks. Tuleb teha siiski veel edusamme, eelkõige võitluses korruptsiooni vastu. Alates Venemaa Ukraina vastase provotseerimata ja põhjendamatu sõjalise agressiooni algusest on komisjon toetanud Ukraina avaliku halduse tugevdamist ja Ukrainale anti 2022. aasta juunis ELi kandidaatriigi staatus. Komisjon jätkab Ukraina ametiasutuste toetamist, sealhulgas viisanõude kaotamise kriteeriumide pidevaks täitmiseks vajalike reformide elluviimisel riigis. Seda arvesse võttes tuleb Ukrainal teha järgmist:

- a) viia Ukraina viisapoliitika kooskõlla ELi loeteluga kolmandatest riikidest, kelle kodanikelt nõutakse viisat, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu;
- b) jätkata jõupingutusi, et suurendada korruptsioonivastase võitlusega tegelevate asutuste ja õiguskaitseasutuste tõhusust, sealhulgas võimaldada riiklikul korruptsioonivastasel bürool autonoomset telefonide pealtkuulamist;
- c) viia kiiresti lõpule pooleliolevad riikliku korruptsioonivastase büroo ning kriminaaltulu jälitamise ja haldamise talituse juhataja valimise konkursid;

- d) võtta täiendavaid meetmeid korruptsioonivastaste õigusaktide täiustamiseks, et tugevdada asutuste sõltumatust ja menetlusi, eelkõige i) muuta korruptsioonivastase prokuratuuri töötajate valimise korda, andes valikumenetluses tähtsa rolli rahvusvaheliste kogemustega sõltumatutele ekspertidele, ning ii) muuta kriminaaltulu jälitamise ja haldamise talitust käsitlevaid õigusakte, mis on seotud arestitud vara haldamisega, ning võtta vastu riiklik vara tagasivõitmise strateegia;
- e) täiustada prokuratuuri kõrgete ametnike valimise korda, muutes selle läbipaistvamaks, õiglasemaks ja teenetepõhiseks ning seades sisse põhjaliku kandidaatide usaldusvärsuse kontrolli, võttes üle 2021. aasta septembrini kohaldatud ajutise korra positiivsed omadused;
- f) võtta täiendavaid meetmeid, et parandada Ukrainas rahapesuvastase töökonna standardite järgimist, võttes arvesse sõjaseisukorrast tulenevaid julgeolekualaseid piiranguid, eelkõige neid, mis on seotud krüptovara, tegelike tulusaajate ning teatavate finantssektoriväliste ettevõtjate ja kutsealade järelevalvega.

Hinnates järgmises aruandes eespool nimetatud valdkondades tehtud edusamme, võtab komisjon arvesse Venemaa jätkuva Ukraina-vastase sõjalise agressiooni tagajärgi ja mõju Ukraina avaliku halduse toimimisele.

Järeldused

Euroopa Komisjon leiab, et kõik hinnatud riigid on võtnud meetmeid, et täita mitut *viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatud neljandas aruandes* antud soovitusi. Komisjon leiab, et riikides, kelle kodanikud vabastati viisanõudest vähem kui seitsme aasta eest ja kelle puhul on endiselt vaja anda aru viisanõude kaotamise kriteeriumide täitmisest, täidetakse endiselt viisanõude kaotamise tingimusi. Kõik riigid peavad siiski võtma lisameetmeid, et tagada kriteeriumide pidev täitmine ja viia ellu komisjoni soovitusel.

2021. aastal mõjutas ebaseaduslikku rännet, rahvusvahelise kaitse taotlusi, tagasisaatmist ja tagasivõtmist COVID-19ga seotud reisiipiirangute lõppemine. Enamik riike registreeris neis valdkondades võrreldes 2020. aastaga kasvusuundumuse. Sellegipoolest on liikmesriigid ja Frontex üldiselt teatanud endiselt heast koostööst kaheksa riigiga piirihalduse, varjupaiga, tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas.

Mis puudutab lisameetmeid, mis tuleb võtta rände, varjupaiga ja tagasivõtmise valdkonnas, siis mitu riiki peavad jätkama tegelemist põhjendamatute varjupaigataotluste probleemiga, muu hulgas tugevdades osalemist EMPACTis ja jätkates suunatud teavituskampaaniate korraldamist. Endiselt valmistab muret ka mõne Lääne-Balkani partneri vastuvõtusuutlikkus. Tuleb sõlmida Frontexi staatust käsitlev kokkulepe Põhja-Makedoonia ning Bosnia ja Hertsegoviinaga ning hakata neid rakendama.

Selleks et tagada hästi juhitud ränne ja julgeolek – mis on kriteeriumide pideva täitmise eeltingimus –, peaksid kõik aruandes vaadeldud riigid viima oma viisapoliitika kooskõlla ELi viisapoliitikaga, pidades eriti silmas neid kolmandaid riike, kes kujutavad endast ELi jaoks ebaseadusliku rände või julgeolekuohtu. Komisjon jääb ootama kõigi asjaomaste partnerite konkreetseid samme, millest saab oluline teema eelseisva dialoogi pidamisel. Samuti säilitab komisjon valvsuse võimalike muutuste suhtes partnerriikidest ELi saabujate osas, mis on tingitud viisavabast juurdepääsust. Peale selle nõuab komisjon ka edaspidi, et riigid, kes rakendavad investoritele kodakondsuse andmise kava, loobuksid sellest kavast järk-järgult. See on vajalik

selleks, et vältida võimalikku kõrvalehoidmist ELi lühiajalise viisa andmise korrast ja sellega kaasnevast konkreetsete rände- ja julgeolekuriskide põhjalikust hindamisest. See küsimus valmistab ELile veelgi suuremat muret seoses Venemaa jätkuva sõjalise agressiooniga Ukraina vastu³⁶. Kui leitakse, et kodakondsuse andmine investoritele kodakondsuse andmise kava alusel suurendab ohtu liikmesriikide sisejulgeolekule ja avalikule korrale, võidakse viisavaba reisimise korra kohaldamine peatada.³⁷

Liikmesriigid on teatanud üldiselt heast koostööst kaheksa riigiga ka õiguskoostöö, avaliku korra ja julgeoleku valdkonnas. Siiski on vaja lisapingutusi, eriti võitluses organiseeritud kuritegevuse, finantspettuse, rahapesu ja korruptsiooni vastu.

Viisanõude kaotamine on olnud oluline osa ELi rände-, julgeoleku- ja õiguskoostööst Lääne-Balkani partnerite ja idapartnerluse riikidega. See hõlbustab liikuvust ja inimestevahelisi kontakte ning võib ka kaasa tuua olulised poliitilised reformid neis riikides. Hiljutine areng ELi laienemispoliitikas – Ukraina, Moldova ja Gruusia ELi liikmeks saamise väljavaate tunnistamine³⁸ – muudavad viisanõude kaotamise kriteeriumide ja komisjoni soovitude täitmise veelgi olulisemaks eesmärgiks nii ELi kui ka kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikide jaoks.

Seepärast jätkatakse selle tähelepanelikku jälgimist, sealhulgas kõrgemate ametnike kohtumiste, õiguse, vabaduse ja turvalisuse allkomitee korrapärase kohtumiste ning ELi ja aruandes vaadeldud riikide vaheliste arutelude kaudu. Viisanõude kaotamise kriteeriumidega seotud aspekte kontrollitakse ka Euroopa Komisjoni iga-aastase laienemispaketi raames.

³⁶ Riskidele, mida investoritele kodakondsuse andmise kavad liikmesriikidele põhjustavad, on juhitud tähelepanu ka komisjoni 28. märtsi 2022. aasta soovitudes sammude kohta, mis tuleb viivitamata astuda investoritele kodakondsuse või elamisloa andmise kavade puhul seoses Venemaa sissetungiga Ukrainasse (C(2022) 2028). Peale selle pani Euroopa Parlament oma 9. märtsi 2022. aasta resolutsioonis ette teha investoritele kodakondsuse andmise kavast loobumisest ühinemiskriteerium.

³⁷ Vt sellega seoses nõukogu 3. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/366, millega peatatakse osaliselt Euroopa Liidu ja Vanuatu Vabariigi vahelise lühiajalise viisa nõudest loobumist käsitleva lepingu kohaldamine (ELT L 69, 4.3.2022, lk 105).

³⁸ Euroopa Ülemkogu 23.–24. juuni 2022. aasta järeldused.